

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI
Přirodovědecká fakulta
Katedra rozvojových a environmentálních studií

Fenomén sdílení potravin v České republice

Tereza Kundrátová

Bakalářská práce

Vedoucí práce: doc. Mgr. Zdeněk OPRŠAL, Ph.D.

Olomouc 2022

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Přírodovědecká fakulta

Akademický rok: 2020/2021

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Tereza KUNDRÁTOVÁ**
Osobní číslo: **R19417**
Studijní program: **B0588A330001 Mezinárodní rozvojová a environmentální studia**
Studijní obor: **Mezinárodní rozvojová a environmentální studia**
Téma práce: **Fenomén sdílení potravin v České republice**
Zadávací katedra: **Katedra rozvojových a environmentálních studií**

Zásady pro vypracování

Bakalářská práce se bude věnovat fenoménu sdílení potravin se zaměřením na Českou republiku. V úvodní části se práce zaměří na vznik, vývoj a významnost fenoménu, jako nástroje předcházení plýtvání potravinami. Další část popíše přístupy, skrze které je sdílení možno realizovat, a v závěru budou představeny konkrétní iniciativy, které se snaží sdílení na území České republiky provozovat.

Rozsah pracovní zprávy: **10 – 15 tisíc slov**
Rozsah grafických prací: **dle potřeby**
Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná**

Seznam doporučené literatury:

Falcone P.M., Imbert E. (2017) Bringing a Sharing Economy Approach into the Food Sector: The Potential of Food Sharing for Reducing Food Waste. In: Morone P., Papendiek F., Tartiu V. (eds) *Food Waste Reduction and Valorisation*. Springer, Cham.
Makov, T., Shepon, A., Krones, J. et al. (2020) *Social and environmental analysis of food waste abatement via the peer-to-peer sharing economy*. Nat Commun 11, 1156.
Davies, A.R. 2019. *Urban food sharing*. Velká Británie, Policy Press.
Zachraň jídlo. 2021. <https://zachranjidlo.cz>
MŽP. 2017. *Průvodce předcházení vzniku odpadů z potravin v soukromém sektoru pohostinství a stravování*. Praha, Ministerstvo životního prostředí.

Vedoucí bakalářské práce: **doc. Mgr. Zdeněk Opršal, Ph.D.**
Katedra rozvojových a environmentálních studií

Datum zadání bakalářské práce: 27. dubna 2021
Termín odevzdání bakalářské práce: 22. dubna 2022

L.S.

doc. RNDr. Martin Kubala, Ph.D.
děkan

doc. RNDr. Pavel Nováček, CSc.
vedoucí katedry

V Olomouci dne 3. května 2021

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci „Fenomén sdílení potravin v České republice“ vypracovala samostatně a veškeré použité zdroje jsem uvedla do seznamu použité literatury.

V Olomouci dne 13. dubna 2022

Poděkování:

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu mé práce, doc. Mgr. Zdeňku Opršalovi, Ph.D. za cenné rady, vstřícný přístup, ochotu a odborné vedení práce.

ABSTRAKT

Bakalářská práce je zaměřena na fenomén sdílení potravin v České republice, jakožto konceptu, který může napomoci k snižování plýtvání s potravinami. Práce nejprve popisuje historický a současný kontext sdílení potravin pro pochopení vzniku a základních principů fenoménu. Následně je sdílení rozpracováno v souvislosti cirkulární a sdílené ekonomiky, z jejichž principů dnešní sdílení vychází. Dále je popsána legislativa, normy a nástroje z pohledu bezpečnosti, které se vztahují na sdílení potravin, a je potřeba je dodržovat pro řádné a bezproblémové sdílení. Závěrečná část práce se věnuje popisu platform a iniciativ sdílení potravin v České republice.

Klíčová slova: sdílení potravin, Česká republika, plýtvání, odpad, digitální sdílení, iniciativy a platformy sdílení

ABSTRACT

This bachelor thesis is focused on the phenomenon of food sharing in the Czech Republic, as a concept that can help to reduce food waste. The thesis first describes the historical and contemporary context of food sharing for understanding the origins and basic principles of the phenomenon. Subsequently, sharing is developed in context of a circular and sharing economy, the principles of which underpin today's sharing. Then there is the described legislation, standards and tools from a safety perspective that apply to food sharing and need to be followed for proper and seamless sharing. The final part of the work is devoted to describing food sharing platforms and initiatives in the Czech Republic.

Key words: food sharing, Czech Republic, waste, refuse, digital sharing, initiatives and platforms for sharing

Obsah

Seznam obrázků	- 8 -
Seznam zkratk	- 9 -
Úvod.....	- 10 -
Cíle a metody výzkumu	- 12 -
1 Fenomén sdílení	- 13 -
1.1 Historie sdílení.....	- 13 -
1.2 Současné sdílení jídla.....	- 14 -
1.3 Potravinový odpad, ztráty a plýtvání potravinami.....	- 16 -
1.4 Strategie pro zamezení plýtvání.....	- 21 -
1.4.1 Globální strategie.....	- 21 -
1.4.2 Evropské strategie.....	- 22 -
2 Cirkulární a sdílená ekonomika v kontextu sdílení potravin.....	- 24 -
3 Bezpečnost hotových jídel z potravinářských podniků	- 30 -
3.1 Evropská legislativa upravující potravinové právo a hygienu potravin.....	- 30 -
3.2 Codex Alimentarius	- 32 -
3.3 Systém analýzy rizik a stanovení kritických kontrolních bodů (HACCP)	- 33 -
3.4 Evropský úřad pro bezpečnost potravin a Systém rychlého varování pro potraviny a krmiva	- 34 -
3.5 Právní předpisy bezpečnosti potravin v ČR	- 34 -
3.6 Státní dozor kontrolující dodržování zásad bezpečnosti	- 36 -
4 Darovat lze i bez DPH.....	- 37 -
5 Sdílení potravin v České republice	- 39 -
5.1 Webové portály	- 40 -
5.1.1 Na ovoce.....	- 40 -
5.1.2 PřesPlot.....	- 41 -
5.1.3 PečemPecen	- 42 -
5.1.4 Z vaší zahrádky	- 42 -
5.1.5 Sousedova zahrada	- 43 -
5.2 Mobilní aplikace	- 43 -
5.2.1 Nesněženo.....	- 43 -
5.3 Facebookové stránky.....	- 43 -
5.4 Food Not Bombs.....	- 44 -
5.5 Zachraň jídlo	- 44 -

5.6 Darování pokrmů.....	- 45 -
5.7 Darování potravinovým bankám	- 46 -
5.8 Paběrkování.....	- 47 -
Závěr.....	- 49 -
Seznam použité literatury.....	- 52 -

Seznam obrázků

Obrázek 1: Schéma plýtvání potravinami	- 18 -
Obrázek 2: Místa vzniku potravinového odpadu v Evropě	- 19 -
Obrázek 3: Místa vzniku potravinového odpadu v ČR	- 19 -
Obrázek 4: Stupně rizika	- 47 -

Seznam zkratk

CA	Codex Alimentarius
ČR	Česká republika
DPH	Daň z přidané hodnoty
EFSA	Evropský úřad pro bezpečnost potravin
EU	Evropská unie
FAO	Organizace pro výživu a zemědělství
HACCP	Systém analýzy rizik a stanovení kritických kontrolních bodů
MŽP	Ministerstvo životního prostředí
OECD	Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj
OOVZ	Orgány ochrany veřejného zdraví
OSN	Organizace spojených národů
RASFF	Systém rychlého varování pro potraviny
WHO	Světová zdravotnická organizace (WHO)

Úvod

Sdílení potravin lidé převzali od svých předků lovců a sběračů, kteří tento nástroj využívali k obživě na denní bázi. Systémy sdílení přetrvaly až do dnešní doby. S postupem času se ale přetransformovaly do jiné podoby a nabraly nový význam. Kdysi ke sdílení, tedy dělení si potravy s druhými, docházelo na bázi čistě rodinné či přátelské, bez ohledu na možné přínosy a výhody pro společnost jako celek. Současné sdílení nelze definovat pouze jako dělení si potravy s někým jiným, ale ani se přesně nedá říci, co pojem vlastně znamená, a je tedy na každém zvlášť, jaký význam pro něj tento koncept dostane. Krom nejasné definice se sdílení s vývojem a posunem doby navíc dostalo do bodu, kdy může být při dodržování určitého postupu prospěšné pro větší část společnosti bez jakékoli rodinné nebo přátelské vazby.

Žijeme v době, kdy se zbytečně plýtvá potravinami v objemu 1,3 miliard tun, což je objem, který by nasýtil celosvětově všechny lidi trpící hladem, a ještě by téměř $\frac{3}{4}$ objemu vyplývaných potravin zbylo. Plýtvá se potravinami, které by vůbec nemusely skončit v koši a z velké většiny se vyhodí kvůli špatnému nakládání jak na výrobní, dodavatelské, tak spotřební úrovni. Aby toho však nebylo málo, neplýtvá se pouze s potravinami jako takovými, nýbrž také jinými zdroji, které potraviny pro svou produkci potřebují. Tím, že se potraviny vyhodí, zdroje se znehodnotí. Jedná se například o promarnění finančních prostředků, vody, půdy nebo pracovní síly. Veškerá produkce potravin a všechny aktivity s ní spojené navíc přispívají k emisím skleníkových plynů zhruba 37 %, což vede k zhoršování klimatické krize. Dále nárůst populace, se kterým jde ruku v ruce navýšení spotřeby, povede k ještě většímu množství odpadu, než se kterým se potýkáme dnes. Na plýtvání potravinami se proto začalo jak z mezinárodního, tak i evropského hlediska nahlížet jako na problém, který je potřeba řešit, a jedním z možných řešení je právě sdílení potravin. Byly vypracovány různé strategie, dohody a dokumenty, jejichž záměrem je vytvořit za pomoci různých kroků udržitelnější prostředí, ve kterém se sníží množství plýtvání potravinami na osobu nejméně o polovinu. Aby však vůbec nové formy sdílení ve společnosti mohly plně fungovat, je zapotřebí, aby je za své převzali sami jednotlivci.

Celé dnešní sdílení potravin usnadňují informační a komunikační technologie, které umožňují jedincům, potravinářským podnikům, stravovacím

službám nebo organizacím dostat sdílení skrze různé internetové platformy do většího povědomí lidí. Jinými slovy, převážná většina dnešního sdílení funguje právě na základě těchto technologií. Iniciativy sdílení využívají internetové stránky buďto k přímému sdílení, nebo jako prostředek k zviditelnění se a následné sdílení už probíhá offline. Ať je to tak, nebo tak, sdílení je v obou případech limitováno řadou nejasných nařízení, předpisů nebo zákonů. Což je pro mnohé limit, kvůli kterému nedochází ke sdílení v takovém rozsahu jako by mohlo, zejména ze strany potravinářských podniků. Avšak sdílení není limitováno pouze legislativou, chybí i relevantní data pro upřesnění jeho dopadů. Ať už na světové, mezinárodní nebo národní úrovni, a to vede k tomu, že se o dopadech zatím spíše jen spekuluje, než aby byly podpořené konkrétními výzkumy.

Předmětem této práce je proto analýza fenoménu sdílení potravin pro přispění k lepšímu pochopení celého konceptu.

Cíle a metody výzkumu

Cílem této bakalářské práce je analyzovat a popsat fenomén sdílení potravin na území České republiky. K naplnění cíle byly zvoleny následující výzkumné otázky:

- Jaké jsou příležitosti a limity sdílení potravin?
- Jaké iniciativy sdílení potravin v České republice existují?

První část práce seznamuje ve stručnosti s historickým vývojem fenoménu sdílení potravin. Na historický kontext dále navazuje popis současného sdílení potravin z pohledu definice, cíle a způsobů, kterými lze sdílení provádět. Cíli dnešního sdílení, jímž je omezit plýtvání potravinami, je v rámci této části věnována samostatná kapitola, která přibližuje závažnost tohoto problému a představuje konkrétní potíže, jež jsou s touto aktivitou spojené.

Druhá část práce se věnuje sdílení potravin v souvislosti cirkulární a sdílené ekonomiky, jakožto nástrojů, které díky svým principům usnadňují nejen sdílet, ale také tento pojem dostat do většího povědomí lidí.

Třetí část práce pojednává o bezpečnosti hotových jídel skrze popis legislativních nařízení a norem, které je potřeba dodržovat, aby se jídlo mohlo dostat do oběhu a zbytečně se tak nevyhodilo. Jsou popsány české i evropské právní předpisy a nástroje pro dodržování a kontrolu bezpečnosti.

Čtvrtá část práce je zaměřena na pravidla týkající se odvodu daně z přidané hodnoty v případě, kdy je jídlo či potraviny darováno.

Pátá a poslední část práce se zabývá konkrétním popisem sdílení jídla probíhajícího na území České republiky a představuje konkrétní způsoby a iniciativy, jež se sdílením v České republice zabývají.

K vypracování práce byly použity zejména oficiální stránky jednotlivých institucí, odborné články, internetové články, publikace a dokumenty jak v českém, tak anglickém jazyce. Důležitými zdroji pro vypracování byly oficiální stránky a publikace iniciativy Zachraň jídlo, oficiální stránky institucí Evropské unie, stránky Ministerstva zemědělství a stránky jednotlivých českých platforem a iniciativ.

Nejčastější metoda, která je v práci používána, je rešerše s následnou analýzou a syntézou dat.

1 Fenomén sdílení

1.1 Historie sdílení

Sdílení jídla je základní lidskou praxí a univerzální vlastností v samém jádru lidské civilizace, které pomáhá zajistit obživu, upevnit sociální vztahy a specializovat role v rámci společenských skupin. Stejně jako lidé i nějaké další živočišné druhy sdílejí potravu, ale složitost sdílení potravy v rámci lidských skupin naznačuje, že sdílíme potravu jako nikdo jiný (Davies, 2019, str. 2).

To vedlo k řadě teorií, proč lidé začali sdílet. Některé teorie vidí sdílení jako proces přirozeného výběru, instrumentální prostředek k zajištění reprodukční schopnosti, a nakonec přežití jednotlivců. Příkladem je tolerování žebření a krádeží jídla ve skupinách, když je jídla nedostatek, a darování jídla nejprve blízkým příbuzným v době nedostatku (Kaplan a Gurven, 2005). Jiné teorie mluví o reciproční dimenzi a kooperativních požadavcích sdílení a tvrdí, že se lidé naučili sdílet v důsledku push a pull faktorů (Davies, 2019, str. 2). Sdílení tak může být preventivní reakcí, která napomůže předejít represivnímu zacházení ze strany ostatních ve skupině, nebo jako prostředek ke zlepšení postavení v rámci hierarchie. Teorie historie sdílení jsou z velké části založeny na výzkumech malých společností, zejména lovců a sběračů nebo na skupinách, jež kombinovaly jednoduché hledání potravy s lehkými formami zahradnictví. Důvody, proč tomu tak je, jsou prosté, za prvé se jedná o společnosti zabývající se hledáním potravy, jež sdílejí jídlo mezi sebou na denní bázi. Za druhé hominidé žili jako lovci a sběrači velkou většinu své evoluční historie, zhruba 2 miliony let (Kaplan a Gurven, 2005). Výzkum je také řízen zájmy vědců z oblasti evoluce, protože zatímco shánění potravy jako primární způsob zásobování potravinami je stále vzácnější a vzdálenější mnoha současným zkušenostem, většině lidských dějin naopak dominují takovéto systémy zásobování. Tyto studie jsou důležité pro poskytnutí vhledu do evolučních dimenzí sdílení jídla. Otázkou zůstává, zda jsou tyto studie relevantní pro současné sdílení potravin?

Psychologové a antropologové, kteří se zabývají rozšiřováním prací behaviorálních ekologů, vysvětlují, jak systémy sdílení přetrvávají nebo se v průběhu času mění na základě nově vyjednaných norem. Zde dominují studie přechodných momentů, ve kterých se prolínají systémy shánění potravy se systémy zemědělství a námezdní práce (Kaplan et al., 2012). V tomto kontextu je geografická

a kulturní rozmanitost považována za klíčový bod ve vývoji systémů sdílení, jelikož sdílející se snaží zvýšit zisky ze spolupráce a minimalizovat rizika. Tento aspekt je velmi důležitý, protože takovýto výzkum začíná konkretizovat dimenze komplexních sociálně-politických a ekonomických jevů, které se vyskytují v dnešním sdílení potravin. Identifikují řadu cílů, jež sdílení naplňuje pro různé aktéry a rozpoznává vztah mezi jednotlivcem a skupinami na základě toho, jak sdílení probíhá.

Navzdory tomu se dnešní studie sdílení potravin stále primárně zaměřují na malé a izolované komunity fungující na okraji globálních obchodních systémů nebo mimo ně, takže značná část současného prostředí sdílení potravin zůstává neprozkoumaná (Davies, 2019, str. 3).

1.2 Současné sdílení jídla

Pro současné sdílení jídla doposud neexistuje žádná jednotně dohodnutá definice, která by přesně určila, co tento pojem znamená. Různí zastánci tohoto pojmu mají rozlišné názory na to, o co se ve skutečnosti jedná. Například Botsman a Rogers (2010) vidí sdílení jako prostředek k osvobození nedostatečně využívaných aktivit pro peněžní i nepeněžní výhody, které v potravinové sféře mohou zahrnovat prodej přebytečných potravin skrze online komunity nebo darování potravinovým bankám. Může to zahrnovat i aktivity usnadňující sdílení skrze přímý obchod založený na důvěře (např. prodej domácích potravin). Jiní zase naopak tvrdí, že sdílení se kvalifikuje jako skutečné pouze tehdy, jsou-li zdůrazněny sociokulturní dimenze, čímž jsou vyloučeny komerční transakce rozsáhlých platforem nebo aplikací pro sdílení (Belk, 2014). Dále Jaeggi a Gurven (2013) berou sdílení jako přenos jídla bez odporu od jednoho jedince motivovaného jídlem k druhému. Vzhledem k těmto neshodám a rozsáhlému zkoumání této oblasti je slovníková definice sdílení použita jako lexikologický základ a rozšířena tak, aby se zaměřila konkrétně na jídlo a může znamenat: dělit se o porci jídla s jiným; dávání části jídla druhým; společné používání a obývání prostor souvisejících s jídlem (včetně pěstování, vaření anebo jedení jídla); mít společný zájem o jídlo; sdílení prožitku o jídle s jiným; nebo říct někomu o jídle (Davies, 2019, str. 6). Přijetí této definice umožňuje zvažovat a porovnávat různé postupy sdílení potravin. Touto

definicí se bude řídit i tato práce, v rámci, které se postupně představí několik na sobě nezávislých přístupů a praktik, skrze něž lze v dnešní světě sdílení provádět.

Sdílení jídla stále probíhá i v soukromých prostorách, mezi rodinou, přáteli, v rámci oslav a svátků. Jídlo už ale nesdílíme jen pro návrat ke svým kořenům ve smyslu podělit se s někým a vytvořit společný prožitek. V poslední době sdílení nabralo nový význam, novou hlavní myšlenku, kterou všechny rozličné přístupy podporují. Hlavní myšlenkou dnešního sdílení je za dodržení hygienických podmínek předat zbytky jídla a potravin, které by se jinak vyhodily, za účelem snížit plýtvání potravinami. V dnešní době je však sdílení potravin, obzvláště pro potravinové podniky problém kvůli nejasným informacím o hygienických požadavcích a legislativních pravidlech. Podmínky s sebou nesou pro podniky spíše komplikace a raději než by se měl podnik dostat do problémů, jídlo vyhodí (Zachraň jídlo, 2022b). Ačkoli v posledních letech byly vytvořeny různé dokumenty za účelem usnadnění přehlednosti a ulehčení praktik, do české legislativy si tyto dokumenty teprve hledají cestu. Jejich podrobnější popis bude následně rozpracován v další z kapitol.

Existuje nepřeberné množství způsobů, kterými lze potraviny předávat dále k dalšímu užítku a je jen na jednotlivci, jakou cestu si zvolí. Tento aspekt má sdílení, jak bylo zmíněno výše, paradoxně díky tomu, že doposud není přesně definováno, a proto je rozhodnutí preference na každém jedinci zvlášť. Lidé mohou jít od jednoduchých způsobů komunitního sdílení (např. nabízet sousedům, přátelům), příspěvku do komunitních lednic či paběrkování (sběr zbylé úrody po hlavní sklizni). Až ke způsobům pomáhajícím lidem v nouzi, cestou darování potravin potravinovým bankám, které obdržené dary přerozdělují svým partnerům, tj. charitám, azylovým domům, Armádám spásy apod. Kromě individuální pomoci jsou do sdílení zapojeny i potravinové podniky a obchody, jež se do sdílení mohou zapojovat skrze vyjmenované aktivity. Potravinové podniky, přestože mají sdílení lehce znemožněno legislativními opatřeními, se i přes značné překážky snaží sdílení podporovat a skrze něj snižovat svůj odpad. Obchody nad 400 m² mají navíc nově na základě novely zákony z předchozích let povinnost zbylé potraviny darovat charitám.

Moderní doba díky vývoji technologií poskytla konceptu možnost rozšířit se a podpořila vznik digitálního sdílení, které probíhá za pomoci informačních

a komunikačních technologií (tj. sociálních sítí, webových stránek, mobilních aplikací apod.). Smysl digitálního sdílení jídla tkví v tom, že informační a komunikační technologie dávají skrze různé platformy možnost propojit ty, kteří by se jinak nespojili a vymizelo tak sdílení na bázi bezprostředního příbuzenství či přátelství. Digitální sdílení svou existencí podporuje využívání již existujících zdrojů bez nutnosti výroby dalších produktů a má tak velký potenciál k přispění v boji proti plýtvání jídlem a umožňuje lidem zodpovědné zacházení vzhledem k životnímu prostředí (Rýparová, 2021). Navíc díky flexibilitě a potenciálu pro vysokorychlostní výměnu jsou tyto platformy vhodné pro výměnu potravin podléhajících rychlé zkáze (Makov et al., 2020).

Za počátek nárůstu využívání forem digitálního sdílení v České republice můžeme považovat rok 2015, přičemž výraznější nárůst probíhá až posledních pár let. Dle článku Digitální sdílení jídla od Aleny Rýparové (2021) můžeme za motivaci k založení platformy považovat sílící environmentální uvědomění, inspiraci ze zahraničí nebo rozšíření využití informačních a komunikačních technologií. Ke vzniku vedly Českou republiku jiné motivace, než které hrály důležitou roli v zahraničí. V zahraničí platformy začaly postupně vznikat již po roce 2008, zejména v reakci na ekonomickou krizi, která v lidech vyvolala potřebu po změně ekonomického systému a větší odpovědnosti vůči životnímu prostředí.

Digitální technologie jsou pro mnoho lidí viditelnější součástí každodenního života. Šíření sdílení prostřednictvím těchto mechanismů nabízí možnost sdílet potravu s širšími komunitami daleko za hranicemi příbuzenského sdílení potravy, jež tvořilo základ civilizace lovců a sběračů. Informační a komunikační technologie usnadňují nastolování důvěry mezi výrobcí a spotřebiteli prostřednictvím hodnocení reputace, snížením transakčních nákladů a možnosti spotřebitelů stát se také výrobcí v mnohostranném tržišti. S podporou těchto technologií navíc lidé získávají více moci v rozhodování o zdrojích potravin a snižují svou závislost na komerční velkovýrobě a globalizovaném obchodu (Davies, 2019, str. 7,8; Rýparová, 2021).

1.3 Potravinový odpad, ztráty a plýtvání potravinami

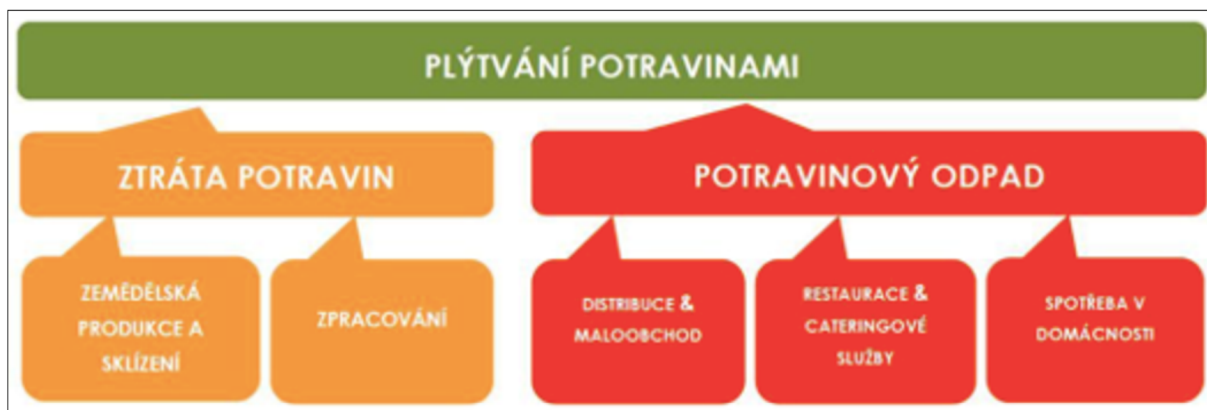
Pro následující pojmy bohužel neexistuje jednotně odsouhlasená definice a jednotlivé státy se přiklání k různým definicím. Nejčastěji se ale v literatuře

můžeme setkat s definicemi vytvořenými Organizací pro výživu a zemědělství (FAO).

Potravinovou ztrátou se rozumí ztráta, ke které dochází ve fázích výroby, během sklizně a po ní a při fázích zpracování v potravinovém řetězci (FAO, 2011). Empiricky se to vztahuje na jakoukoli potravinu, která je vyřazena, spálena nebo jinak zneškodněna v potravinovém a dodavatelském řetězci a nevstoupí do žádného jiného produktivního využití, např. jako krmivo (FAO, 2022). Jinými slovy se jedná o ztrátu způsobenou především neefektivitou v potravinovém a dodavatelském řetězci, jako je špatná infrastruktura, logistika, nedostatek technologií, nedostatečné dovednosti a znalosti nebo nedostatečný přístup na trh (Organisation des Nations Unies pour l'alimentation et l'agriculture, 2013).

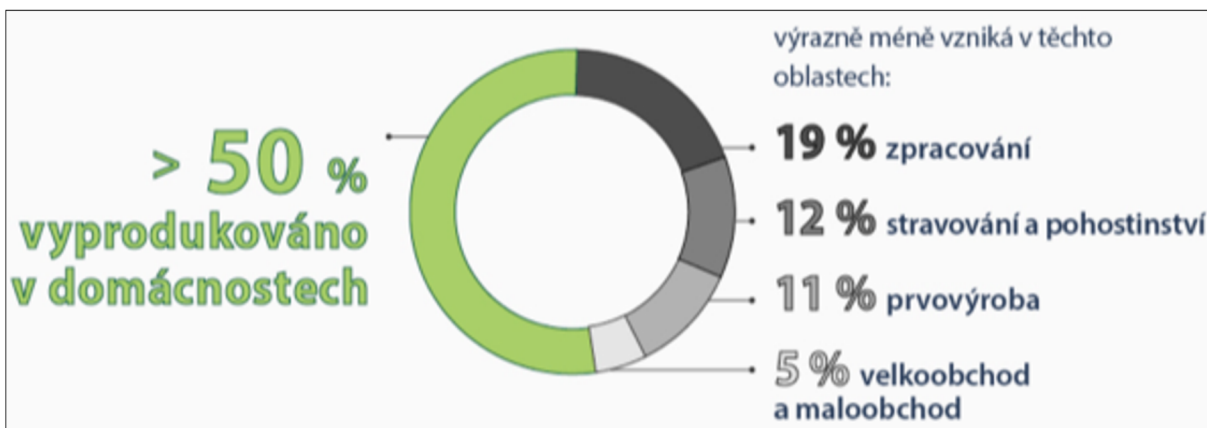
Potravinovým odpadem se potom označují ztráty, ke kterým dochází v pozdějších fázích potravinového řetězce a souvisí především s chováním maloobchodníků, poskytovatelů stravovacích služeb a spotřebitelů (FAO, 2011). V tomto případě jsou to potraviny odchylovající se od toho, co je považováno za optimální, např. se jedná o tvar, velikost, barvu. Dále jsou to ale i potraviny, které se blíží datu minimální spotřeby nebo jsou krátce po jeho uplynutí. Velké množství odpadu tvoří také stále požitelné potraviny, které zbyly a nevyužijí se buďto v domácnostech, nebo ve stravovacích zařízeních (FAO, 2022).

Tyto dva pojmy jsou následně zahrnuty pod obecnější název plýtvání potravinami (obr. 1). Pojmem se označuje vyhazování nebo alternativní (nepotravinové) využití bezpečných a výživných potravin určených pro lidskou spotřebu, jež probíhá v celém potravinovém řetězci od prvovýroby až po konečnou spotřebu v domácnostech (Sdružení českých spotřebitelů, 2021).

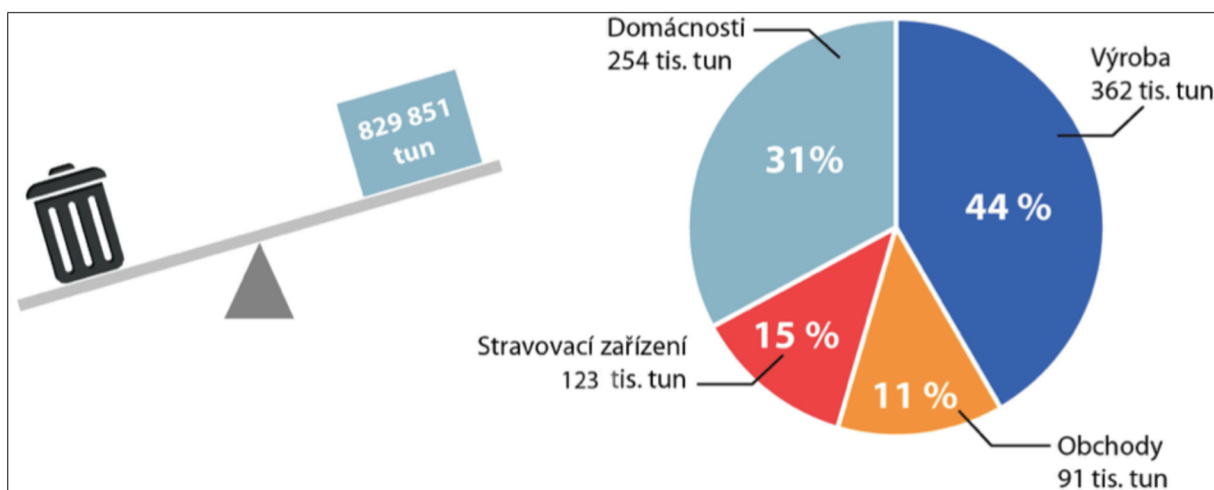
Obrázek 1: Schéma plýtvání potravinami
Zdroj: Nebud' plýtvák – Intervenční projekt, 2017

Plýtvání potravinami je celosvětovým problémem. Podle FAO končí jako potravinové ztráty či odpad na cestě od zemědělců na náš stůl přibližně třetina veškerých potravin vyprodukovaných na světě, což je 1,3 miliard tun potravin. Takového množství potravin by přitom stačilo kuživení 3 miliard lidí na světě, přičemž v dnešní době trpí hladem zhruba 820 milionů lidí (FAO, 2022). Celosvětově se v roce 2019 znehodnotilo 931 milionů tun potravin představujících 17 % prodaných potravin, které by zcela naplnily 23 milionů nákladních aut (Štěpánek, 2021). Odhadované náklady na zmíněný objem potravin v celosvětovém měřítku dosahují až hodnoty 1 bilionu amerických dolarů, ve skutečnosti však budou ekonomické ztráty mnohem vyšší, protože nezahrnují náklady na tzv. externality, tedy náklady zbytečného využívání přírodních zdrojů a pracovní síly (Rážová, 2017). V Evropské unii (EU) se takto znehodnotí 20 % všech vyprodukovaných potravin, které tvoří každoročně asi 88 milionů tun potravin (obr. 2). V přepočtu se zhruba jedná o 175 kg potravinového odpadu na hlavu o celkovém objemu 143 miliard eur (Štěpánek, 2021).

Obrázek 2: Místa vzniku potravinového odpadu v Evropě
Zdroj: Evropská rada, 2021

Přestože je fenoménu v posledních letech věnována čím dál větší pozornost, v České republice chybí relevantní data, která by se problému věnovala a vychází se převážně ze statistik Evropské unie. Statistiky uvádějí, že se ročně v České republice znehodnotí 829 851 tun potravin, což odpovídá 6,4 % celkové spotřeby (MŽP a GREEN Solution s.r.o., 2017). Tento objem potravin představuje cca 81 kilogramům vyplývaných potravin na osobu (obr. 3) (Kubíčková, 2021).

Obrázek 3: Místa vzniku potravinového odpadu v ČR
Zdroj: Průvodce předcházení vzniku odpadů z potravin v soukromém sektoru, pohostinství a stravování, 2017

K plýtvání nedochází pouze při vyhazování potravin nebo pokrmů¹, ale spolu s nimi jsou promarněny další zdroje. Snížení plýtvání potravinami nabízí mnohostranné výhody pro lidi a planetu, zlepšuje zabezpečení potravin, řeší změnu klimatu, šetří peníze, lidskou práci, energii a snižuje tlaky na půdu, vodu, biologickou rozmanitost a systémy pro nakládání s odpady (United Nations Environment Programme, 2021).

Celková produkce potravin, do níž je zahrnuto nejen zemědělství, využívání půdy a její přeměna, ale i doprava, zpracování, skladování, balení, prodej, spotřeba a ztráty, přispívá ke globálním emisím skleníkových plynů až 37 % (Fleischhans a Freidingerem, 2019). K lepšímu pochopení, jak přispívá produkce jednotlivých potravin a aktivity s ní spojené ke klimatické krizi, je dobré zaměřit se na uhlíkovou stopu. Uhlíková stopa se ve většině případů měří pomocí tzv. metody LCA (Life Cycle Assessment), tedy posouzení celého životního cyklu výrobku. Konkrétně u potravin uhlíková stopa vyjadřuje kvantum emisí skleníkových plynů vyplývajících z produkce, zpracování, výroby a dopravy potravin, včetně emisí z likvidace jejich obalů, a jedná se o oxid uhličitý (CO₂), oxid dusný (N₂O) a metan (CH₄) (Fleischhans a Freidingerem, 2019). V celosvětovém měřítku je odhadována uhlíková stopa produkováných, avšak nezkonsumovaných potravin na 3,3 Gt CO₂ (MŽP a GREEN Solution s.r.o., 2017). Pro představu: Pokud by všechny vyplývané potraviny byly státem, jednalo by se o 3. největšího znečišťovatele skleníkovými plyny hned po Číně a Spojených státech amerických (Menu pro změnu, 2022). Problémem však nejsou jen skleníkové plyny, které se uvolní do ovzduší, zároveň dochází ke ztrátě asi 250 km³ povrchové a podzemní vody, jež odpovídá například 130-ti násobku objemu jezera Balaton. Dále nespotřebované potraviny zabírají plochu o velikosti téměř 1,4 miliardy hektarů, což tvoří zhruba 30 % zemědělské půdy z celého světa. V neposlední řadě celý proces má dopad i na úbytek biodiverzity a biologické rozmanitosti v důsledku pěstování monokultur a expanzi do pralesních oblastí (MŽP a GREEN Solution s.r.o., 2017).

¹ Pokrmem je dle zákona č. 258/2000 Sb. o ochraně veřejného zdraví potravin, včetně nápoje, kuchyňsky připravena studenou nebo tepelnou úpravou nebo ošetřená tak, aby mohla být přímo nebo po ohřevu podána ke konzumaci v rámci stravovací služby (Zachraň jídlo, 2022c)

1.4 Strategie pro zamezení plýtvání

1.4.1 Globální strategie

Naše potravinové systémy nemohou být odolné, pokud nejsou udržitelné, a proto je třeba zaměřit se na přijetí integrovaných přístupů určených ke snížení potravinových ztrát a plýtvání. Aby se maximalizovalo využití potravin, jež produkujeme, jsou vyžadována opatření lokálně i globálně. Klíčem k realizaci této transformační změny je zavádění technologií, inovativních řešení, nových způsobů práce a osvědčených postupů pro řízení kvality potravin, snižování ztrát a plýtvání potravinami (United Nations, 2019).

V roce 2015 přijala Organizace spojených národů (OSN) Agendu 2030 sestavenou z cílů udržitelného rozvoje, kterých se má dosáhnout do roku 2030. Jedná se o dlouhodobý program sestavený ze 17 cílů udržitelného rozvoje a 169 specifických podcílů, které pokrývají klíčové oblasti jako chudoba, nerovnost, zabezpečení potravin, zdraví, udržitelná spotřeba a výroba, růst, infrastruktura, zaměstnanost, udržitelné hospodaření s přírodními zdroji, oceány, změna klimatu a rovnost pohlaví. Nejdůležitějším z těchto cílů se stal cíl 12.3., který uvádí: *„Do roku 2030 snížit celosvětové plýtvání potravinami na osobu na polovinu na maloobchodní a spotřebitelské úrovni a snížit ztráty potravin ve výrobních a dodavatelských řetězcích, včetně ztrát po sklizni.“* Mimo něj je ve zmíněném kontextu relevantních i několik dalších cílů. Cíl 1 - konec chudoby, cíl 2 - o zajišťování potravin, cíl 6 - o vodě, cíl 8 - pojednávající důstojnou práci a růst a v neposlední řadě cíl 13 - pro opatření v oblasti klimatu (Předsednictví Rady Evropské unie, 2018).

Stanovené cíle jsou EU a její členské státy odhodlány splnit. Na základě Strategického rámce Česká republika 2030 z roku 2017 se vláda České republiky zavázala k naplnění cílů Agendy 2030. Následně rok poté byla schválena implementace Agendy 2030 pro udržitelný rozvoj České republiky, ke které vznikl stejnojmenný dokument. Oba dokumenty na sebe navazují a míra jejich integrace je založena na národních prioritách udržitelného rozvoje. Oblasti pokryté ve Strategickém rámci České republiky 2030 lze pokládat za národní priority v rámci Agendy 2030. Implementační materiál slouží jako konvertor plnění jednotlivých cílů udržitelného rozvoje pro státní správu a zahrnuje vazby na samotný Strategický rámec České republiky a nedostatky mezi podcíli Agendy 2030, které Česká republika 2030 nepokrývá (Ministerstvo životního prostředí, 2018).

1.4.2 Evropské strategie

Na evropské úrovni odpovídá za politiku v oblasti plýtvání potravinami Generální ředitelství pro zdraví a bezpečnost potravin, instituce spadající pod Evropskou komisi, jež prosazuje zájmy EU. Hlavní činností ředitelství je vykonávat efektivní kontrolní systém potravinové bezpečnosti v členských státech EU, kontrolovat legislativní soulad v oblasti potravinové bezpečnosti v rámci EU a dohlížet na zavádění veterinární, rostlinolékařské a potravinářské legislativy. Cílem je získávání ucelených informací o organizaci kontrolních systémů bezpečnosti potravin a krmiv v členských státech a následně vyhodnocování a implementace vhodné legislativy (Ministerstvo zemědělství, 2020). Potenciál v politice k prevenci plýtvání potravinami mají i jiná ředitelství Evropské komise, problémem ale je, že je plně nevyužívají. Příkladem takovýchto politik je politika odpadová, zemědělská nebo rybářská. Neméně důležitou roli zde také hrají samotné členské státy, které mají stejně velkou odpovědnost za potravinové plýtvání a pro jeho prevenci uplatňují právní předpisy EU. Dalo by se navíc ale říci, že odpovědnost samotných států je ještě mnohem větší, než se zdá, jelikož mohou plýtvání omezovat vlastními iniciativami mimo rámec EU (Evropský účetní dvůr, 2016).

V roce 2015 přijala Evropská komise balíček opatření týkajících se oběhového hospodářství, kterým chce utvrdit závazek dosažení cíle omezení potravinového odpadu o 50 %, stanoveného globální Agendou 2030. Balíček opatření považuje plýtvání potravinami za prioritní téma a přichází s víceúčelovým akčním plánem vypracovaným ve spolupráci všech generálních ředitelství (Evropský účetní dvůr, 2016). Evropská komise neustále usiluje o odklon od lineárního modelu hospodářství vytěžit-vyrobít-použít-vyhodit a snaží se co nejefektivněji přejít k modelu oběhového hospodářství, proto v průběhu let přijala několik nových balíčků opatření jako součást širší politiky EU, které mají kýžený přechod umožnit.

Evropská unie se mimo jiné zavázala ke klíčové dohodě, jež má za cíl napomoci jednak k přechodu na jinou formu hospodářství a jednak učinit životy lepší tím, že se unie přetransformuje na moderní, konkurenceschopnou ekonomiku, která využívá účinně a efektivně své zdroje. V roce 2019 byla představena Zelená dohoda pro Evropu, jejíž závazek je, aby se EU do roku 2050 stala prvním klimaticky neutrálním kontinentem na světě. Plán zahrnuje klíčové politiky zaměřené na

dosažení nulově čistých emisí skleníkových plynů a hospodářský růst oddělený od využívání zdrojů, přičemž nebude opomenut žádný jedinec a všichni budou součástí dohody. Dohoda vyzdvihuje nezbytnost celostního přístupu, v jehož rámci všechny činnosti a politiky EU přispějí k naplňování cílů této dohody. V dohodě je uvedena řada iniciativ dotýkajících se různých oblastí, jedná se o klima, energetiku, zemědělství, průmysl, životní prostředí a oceány, dopravu, financování a regionální rozvoj, výzkum a inovace (Evropská komise, 2019). Ústřední strategií v oblasti zemědělství pro plýtvání potravinami je strategie „od zemědělce ke spotřebiteli,“ jejímž cílem je zajistit, aby potravinové systémy byly spravedlivé, zdravé a šetrné k životnímu prostředí. Zmiňuje potřebu přepracovat naše potravinové systémy, jež dnes představují 1/3 celosvětových emisí skleníkových plynů, spotřebovávají velké množství přírodních zdrojů, vedou ke ztrátě biologické rozmanitosti a neumožňují spravedlivou hospodářskou návratnost a živobytí pro všechny aktéry, zejména pro prvovýrobce (Evropská komise, b). Řešení ztráty potravin a plýtvání je klíčem k dosažení udržitelnosti. Omezení plýtvání potravinami přináší spotřebitelům a provozovatelům úspory. Obnova a přerozdělování přebytečných potravin, které by jinak byly vyplýtvány, má důležitý sociální rozměr. To celé také souvisí s politikou získávání živin a surovin, výrobou krmiv, bezpečností potravin, biologickou rozmanitostí, biohospodářstvím, nakládáním s odpady a obnovitelnými zdroji energie. Komise EU se zavázala do roku 2030 snížit plýtvání potravinami na hlavu na polovinu na maloobchodní a spotřebitelské úrovni. Pomocí nových metodik pro měření plýtvání potravinami a dat vykázaných od členských států za rok 2022 se stanoví a navrhnou právně závazné cíle pro snížení plýtvání potravinami v celé EU. Evropská komise začlení ztráty potravin a předcházení plýtvání do dalších politik EU. Navíc Komise reviduje pravidla EU, aby zohlednila spotřebitelský průzkum. Dále bude Komise zkoumat ztráty potravin ve fázi výroby a prozkoumá způsoby, jak jim předcházet. Koordinace opatření na úrovni EU posílí opatření na vnitrostátní úrovni a díky Platformě EU pro potravinové ztráty a plýtvání potravinami se napomůže všem aktérům ukázat správný směr (Evropská komise, 2020). Platforma vznikla jako součást plánu pro oběhové hospodářství v roce 2016 s cílem podpořit cíl udržitelného rozvoje 12.3 a sdružuje orgány EU, odborníky ze zemí EU, mezinárodní organizace a příslušné zúčastněné strany vybrané prostřednictvím otevřené výzvy. Platforma si klade za cíl podporovat

všechny aktéry při: definování opatření potřebných k prevenci plýtvání potravinami, sdílení osvědčených postupů a hodnocení pokroku dosaženého v průběhu času (Evropská komise, a).

Česká republika, podobně jako další členské státy, podpořila Zelenou dohodu pro Evropu a zavázala se k plnění jejích cílů. Co se týká konkrétně strategie „od zemědělce ke spotřebiteli“ Česká republika se k ní staví pozitivně, ačkoli plnění jejích cílů bude finančně nákladné (Evropský informační projekt, 2022).

2 Cirkulární a sdílená ekonomika v kontextu sdílení potravin

Kapitola představí roli sdílení potravin v kontextu cirkulární a sdílené ekonomiky. Aby totiž sdílení potravin v dnešní společnosti dobře fungovalo jsou k tomu zapotřebí četné systémové změny, které zásady cirkulární i sdílené ekonomiky mohou přinést. Principy, na kterých stojí samotné sdílení potravin, jako např. redukce množství potravinového odpadu, snížení uhlíkové stopy nebo celkové snížení zátěže na životní prostředí, vychází právě ze zásad zmíněných ekonomik. Jinými slovy by se dalo říct, že snaha o přechod k cirkulární, a tedy i sdílené ekonomice usnadňuje samotné sdílení potravin a dostává ho do většího povědomí.

Cirkulární ekonomika, jinými slovy oběhové hospodářství, je, jak již bylo zmíněno, způsob hospodářství, který usiluje o přechod z lineárního modelu hospodářství k modelu, který je šetrnější a účinnější k přírodním zdrojům. Mnohdy se o cirkulární ekonomice hovoří jako o konceptu, při kterém nevzniká odpad. K základním principům tvořícím cirkulární ekonomiku patří: uzavírání toků materiálů ve funkčních a nekončících cyklech, kde neztrácejí hodnotu; čerpání energie z obnovitelných a udržitelných zdrojů; navrhování takových produktů a služeb, které nemají negativní dopad na přírodní ekosystémy a lidské zdroje (Institut Cirkulární Ekonomiky, 2017). Jinak řečeno, jedná se o způsob výroby a spotřeby, který díky sdílení, opakovanému využívání, recyklaci, opravování nebo pronajímání valorizuje již existující výrobky, materiály i suroviny. Na základě těchto aktivit se prodlužuje životní cyklus produktů a snižuje se množství odpadu. Jestliže se produkt či výrobek dále nedá použít, využijí se z něj alespoň zbylé suroviny nebo komponenty pro další využití, čímž vznikne nová hodnota pro ekonomiku (Evropský parlament, 2018).

Do roku 2050 se očekává nárůst populace o více než 25 % oproti roku 2020, čímž se přiblížíme zhruba k 9,7 miliardám obyvatel na světě (International Institute for Sustainable Development, 2020). Dle reportu Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD) se světové spotřeba surovin do roku 2060 téměř zdvojnásobí ze současných 90 Gt na 167 Gt, protože globální ekonomika expanduje a životní úroveň poroste, což vyvine tlak na životní prostředí (OECD, 2018). S růstem populace a světovou spotřebou poroste i vyprodukovaný odpad. Světová banka očekává roční vzrůst produkce odpadu o 70 % z úrovně v roce 2016 2,01 miliardy tun odpadu na 3,40 miliard tun v roce 2050 (World Bank, 2022). Z dat tedy vyplývá, že poptávka po surovinách a s nimi spojené množství odpadu poroste, tudíž by v našem zájmu mělo být šetrnější nakládání se surovinami, jelikož nejsou nekonečné. A proto strukturální změny v chování spotřebitelů, ale i dodavatelském řetězci budou nutné (Falcone a Imbert, 2017).

Zásady cirkulární ekonomiky se bezpochyby také pomalu dostávají do politik a strategií České republiky. Jedním z příkladů uplatňování principů může být hlavní město Praha, jež po západním vzoru vytvořilo strategii Cirkulární Praha 2030. Strategie navazuje na Klimatický plán Prahy a její cíl směřovat metropoli k nulovým emisím do roku 2050. Přijetím této strategie se Praha hlásí ke snižování ekologické i uhlíkové stopy. Cirkulární Praha 2030 cílí primárně na sektory s největším potenciálem emisních i materiálových úspor: stavebnictví, voda, zemědělství a potravin, odpad. V oblasti zemědělství a potravin se pro snižování vzniku odpadu chystají zavádět například komunitní zahrady a kompostování, nebude však chybět ani podpora sdílení. Strategie je plně uznávána jak ze strany EU, tak i OSN. K tomu, aby ale vše fungovalo, je nutné, aby cirkulární ekonomiku přijali za své hlavně sami obyvatelé (Anon, 2021; Pražský inovační institut, 2022).

Jak bylo zmíněno na začátku kapitoly, cirkulární ekonomika vychází z několika principů, jež umožňují používat minimální množství přírodních zdrojů a produkovat minimální množství odpadu, čímž se uvolní tlak na naše životní prostředí. Na základě těchto předpokladů se proto s cirkulární ekonomikou pojí princip sdílené ekonomiky. Sdílená ekonomika pro své fungování nepotřebuje produkt jako takový, nýbrž službu, kterou nám poskytuje (Jonášová, 2016). Sdílená ekonomika nás provází již dlouho dobu, ačkoli se zdá, že se může jednat o koncept moderní doby. Ve skutečnosti se jedná o nástroj využívaný ke zmírnění dopadů malé

produktivity již řadu let (Marek et al., 2017). Tehdejší sdílení bylo podporováno tím, že lidí obývali malé komunity, jež umožňovaly vyšší míru sociální kontroly a důvěry. S růstem blahobytu, průmyslovou revolucí, stěhováním se do měst a nižší mírou úzkého propojení se svou komunitou se sdílení stalo spíše jednou z možností. Význam sdílené ekonomiky začal s ekonomickým růstem a zvýšením množství spotřebního zboží klesat. K opětovnému nárůstu zájmu o sdílenou ekonomiku napomohla ekonomická krize, která i přes negativní dopady přinesla některá pozitiva, jako například tlak na inovace a strukturální změny. Dnešní ekonomika sdílení vyřešila dřívější problém důvěryhodnosti v rámci úzké komunity skrze digitální platformy a recenzní systém. Potenciální zájemci vidí recenze od předchozích zákazníků/uživatelů, díky čemuž si každý dopředu může vyhodnotit situaci a svůj zájem (Marek et al., 2017). Úspěch sdílené ekonomiky tedy rozhodujícím způsobem závisí na existenci síťových platforem, které umožňují informační a komunikační technologie, jež jsou schopny propojit potřeby spotřebitelů s aktivitami sdílené ekonomiky (Falcone a Imbert, 2017). Dnešní modely sdílení lze dělit na dvě skupiny: buďto se dělí dle toho, zda generují, nebo negenerují zisk, anebo se dělí na P2P², B2C³ či B2CH⁴ sharing. A kde všude se lze s ekonomikou sdílení setkat? Rozmanitost dnešní doby poskytuje velkou škálu výběru, od sdílení automobilů, přes ubytování, finanční služby, hudbu, videa, pracovní sílu a vzdělání až k stěžejnímu sdílení potravin (Marek et al., 2017).

V České republice se sdílená ekonomika stává v posledních letech také oblíbenou. V roce 2019 provedla výzkumná agentura Nielsen Admosphere průzkum povědomí o této ekonomice mezi českými obyvateli. Z výzkumu vyšlo najevo, že i když pouhých 13 % Čechů zná tento pojem, dalších 45 % dotazovaných o něm již slyšelo, ale nejsou si přesně jistí, o co se jedná, a 42 % pojem vůbec nezná. Jakmile byli respondenti obeznámeni s termínem, řada z nich si již byla schopná vybavit různé služby. Lidí, kteří už nějakou službu vyzkoušeli, je 21 %. Další třetina respondentů hodlá sdílení využít v budoucnu. Naprostá většina respondentů má na ekonomiku sdílení pozitivní názor, pouhých 10 % ji vnímá negativně. Nejaktivnější skupinou v této oblasti jsou respondenti ve věku 15-34 let, již vítají

² Systém sdílení klient-klient.

³ Systém založený na vztahu prodejce a koncového spotřebitele (Kósa, 2011).

⁴ Systém založený na dobročinném sdílení (Rýparová, 2021).

zejména úsporu času a finanční výhody. Ačkoli se průzkum nezabýval průzkumem žádné aplikace či služby na sdílení jídla, ale pouze jiných forem, trůfám si říci, že i přesto je výzkum směrodatný a lze na něm vidět odhodlání Čechů tento typ ekonomiky dále prozkoumat (Nielsen Admosphere, 2019).

Vzhledem k tomu, že celosvětově 70–86 % potravinového odpadu na úrovni maloobchodu a domácností je stále považováno za požitelné, když je vyhozeno, bylo navrženo přerozdělování jedlých, ale nechtěných potravin od primárních spotřebitelů k sekundárním spotřebitelům jako oboustranně výhodné řešení pro současné plýtvání potravinami (Makov et al., 2020).

Principy sdílené ekonomiky by mohly poskytnout nový způsob myšlení založený v podstatě na environmentální a ekonomické účinnosti tím, že potenciálně nabízí úspěšný způsob, jak snížit plýtvání potravinami, aby se urychlil přechod k udržitelnějšímu rozvoji. Předpoklad, že tento typ přístupu nutně vede ke snížení plýtvání potravinami s přínosem pro životní prostředí, místní samosprávy a úspory domácností, však není jednoznačný závěr (Falcone a Imbert, 2017). Přestože světově roste zájem o sítě sdílení potravin, jejich potenciál snižovat plýtvání potravinami zdravým a udržitelným způsobem zůstává zatím sporný, či jinak řečeno, tato oblast není zatím příliš prozkoumána a chybí relevantní data. Ačkoli mohou platformy teoreticky efektivně přerozdělovat nežádoucí potraviny, není zatím řádně empiricky ověřeno, že o to je dostatečný zájem jak ze strany poskytovatelů, tak i zákazníků. Podobně může taky omezenost nabídky, co se objemu i rozmanitosti potravin týče, snížit poptávku, protože lidé, již nenajdou vhodnou shodu s tím, co potřebují, platformu opustí. Poptávku navíc v dnešní době mnohdy omezují i psychologické bariéry, jako například nedůvěra vůči jiným než novým a čerstvým potravinám a lidé mají zkrátka o potravinách pochybnosti. I když je ekonomika sdílení úspěšná při usnadňování výměn potravin, širší environmentální dopady takovýchto výměn nejsou příliš dobře pochopeny. Platformy sdílení naopak můžou vyvolat novou poptávku, což by v případě sdílení potravin mohlo naopak znamenat zvýšení spotřeby potravin. Navíc doprava související s výměnami potravin by teoreticky mohla negovat přínosy pro životní prostředí (Makov et al., 2020). Sdílení jídla je často podkopáváno sociálními faktory a k tomu, aby bylo efektivní, jsou zapotřebí specifické dovednosti. Kromě toho je třeba také velké úsilí směrem k obecným rutinám a postupům, které podporují

chování na úrovni jednotlivců, aby bylo možné účinněji řešit plýtvání potravinami (Falcone a Imbert, 2017).

Z rešerše dostupné literatury vyplývá, že téma sdílené ekonomiky se bezpochyby pojí s udržitelným rozvojem, jenž zaujímá ústřední roli v globální agendě. Mezi odborníky na udržitelnost panuje shoda, že je zapotřebí transformačních politik v sociální i ekonomické oblasti. Je nutné prozkoumat nové cesty k podpoře udržitelného rozvoje. Nedávné debaty o zeleném růstu, spravedlivém a nulovém růstu odrážejí ambicióznost udržitelnosti. Koncepce a praxe ekonomiky sdílení a spotřeby založené na spolupráci naznačují využití tržních informací k podpoře spolupráce a udržitelné společnosti (Heinrichs, 2013). Heinrichs vidí ekonomiku sdílení jako „potenciální cestu k udržitelnosti“, Botsman a Rogers ji vnímají jako „potenciální východisko z neudržitelných spotřebitelských praktik,“ na nichž jsou založeny současné rozvinuté ekonomiky. Ačkoli lze na ekonomiku sdílení nahlížet jako na sociotechnickou niku schopnou podporovat udržitelnější spotřebitelské a výrobní praktiky, zároveň paradoxně může posilovat neudržitelné ekonomické paradigma, na rozdíl od přechodu k udržitelnější spotřebě a výrobním postupům. Z toho důvodu je zaměření cíle udržitelného rozvoje č. 12 Agendy 2030 zajistit udržitelné modely spotřeby a výroby. Koncept udržitelné výroby a spotřeby představený na počátku devadesátých let a v roce 2002 během Světového summitu o udržitelném rozvoji je uznáván jako jeden ze tří základních požadavků udržitelného rozvoje (Falcone a Imbert, 2017). Směřuje to ke snaze dělat víc a lépe za méně, tím, že omezujeme využívání zdrojů, degradaci životního prostředí, plýtvání a znečištění v průběhu celého životního cyklu zboží a služeb a zároveň se zvyšuje kvalita života pro všechny (UNEP, 2011, str. 10). Klíčovou otázkou stále zůstává, jak lze dosáhnout zvýšení povědomí o životním prostředí a souvisejících efektech. Z různým výzkumu vyplývá, že zatím úspora peněz je jedním z hlavních cílů těch, kteří se iniciativ pro sdílení účastní (Falcone a Imbert, 2017). Lze konstatovat, že navzdory rostoucímu povědomí veřejnosti o problémech životního prostředí, největší současné hnací síly pro volbu iniciativ sdílení jsou ekonomické problémy a potřeba šetřit, nikoli environmentální stimuly. Největší překážkou se zdají být sociální a kulturní rysy spotřebitelů, ty je potřeba překonat. Konkrétně nedostatek sociálních vztahů a následně důvěry se ukazují jako nejvíce negativní aspekty na praktiky sdílení (Falcone a Imbert, 2017). Také se zdá, že

politika a chování vlády a podniků jsou problematické pro rychlý rozvoj ekonomiky sdílení prostřednictvím kolaborativní spotřeby (Barnes a Mattsson, 2016).

Z výzkumu Makov et al. (2020) zkoumajícího data z oblíbené aplikace pro telefony OLIO⁵, vyplynulo, že dopady na životní prostředí, jež plynou ze sdílení potravin pro zamezení plýtváním, převažují nad zátěžemi spojenými se silniční dopravou. Díky tomu sdílení potravin přináší čistý přínos skleníkových plynů, který je v průměru ekvivalentní 0,6 % emisí souvisejících s potravinami na hlavu v oblasti Londýna. Výzkum zkoumal různé scénáře využívání dopravy a došel k závěru, že výhody sdílení převažují nad dodatečnou klimatickou zátěží. I tento výzkum ale narazil na několik omezení, zejména nedostatek přesných dat, a proto bylo mnoho dat odvozováno z průměrů celého Spojeného království.

Dalším příkladem výzkumu, který posuzoval sdílení jídla z hlediska schopnosti snižovat plýtvání odpadem, je výzkum od Morone et al. (2018). Byl proveden terénní výzkum v oblasti Itálie v roce 2015, kdy bylo náhodně vybráno 20 studentů žijících v soukromých sdílených bytech po 3-5 studentech. I přesto, že výzkum měl malý výzkumný vzorek, výzkum byl považován za experimentální, a tudíž i vzorek byl dostačující. Nekladl se totiž důraz primárně na kvantitu, ale na testování experimentální metodologie v potravinářství. Studenti byli pozorováni dva týdny, první týden jim byl poskytnut rozpočet na jídlo a dostali instrukce chovat se podle svých běžných stravovacích návyků, během týdne byl odpad dvakrát zvážen. Druhý týden dostali taktéž stejný rozpočet, ale dostali instrukce, aby nakupovali jídlo, vařili a konzumovali ho společně, během tohoto týdne byl odpad rovněž dvakrát zvážen. Na základě tohoto experimentu se výzkumníci snažili dozvědět, zdali zavedení praktik sdílení povede ke snížení množství odpadu produkovaného na úrovni domácností. Závěr studie byl takový, že praktiky sdílení potravin nepovedou automaticky ke snížení plýtvání. Byly identifikovány tři klíčové faktory podporující snižování, když jsou prováděny postupy sdílení: 1) šetrné chování k životnímu prostředí a ekonomické povědomí; 2) dovednosti; 3) kolaborativní chování. Lidé si musí být vědomi jak environmentálních, tak ekonomických výhod spojených s postupy sdílení. Kromě toho jsou potřeba určité dovednosti a znalosti, aby byly postupy sdílení potravin účinné, např. recyklační

⁵ Britský startup pro sdílení potravin založený v roce 2015.

dovednosti. Za kritické faktory jsou naopak považovány znalosti o dostupnosti potravin v domácnostech, znalost umístění potravin a znalost o tom, jak s potravinami naložit efektivně, spolu s těmito faktory sem patří i schopnost adekvátně potraviny skladovat a interpretovat jejich etikety. Z výzkumu vyplynulo, že identifikované faktory již byly v literatuře uznány a výzkum tedy také poukazuje na to, jak jejich nedostatek může ohrozit potenciální snižování plýtvání (Morone et al., 2018).

Platformy pro sdílení jídla mohou přinášet pozitivní dopady a přispívat k boji při snižování plýtvání potravinami. Z důvodu nedostatku relevantních dat a výzkumů však nelze s úplnou přesností zatím říct, že k tomu dochází, jelikož sdílení potravin se pojí s několika dalšími aktivitami, které by lehce mohly úspěchy z daného sdílení podkopávat. Z výzkumu Makov et al. (2020) nebo Morone et al. (2018) jsme se ale dozvěděli, že zamýšlené pozitivní dopady jsou možné, jen je k nim potřeba trochu více úsilí, zejména v oblasti názorů jednotlivců na samotný koncept sdílení potravin, environmentálního a ekonomického uvědomění nebo celkových znalostí potravin (nakupování, skladování, etikety apod.). Jako potenciální nová cesta k udržitelnému rozvoji by se sdílená ekonomika měla stát předmětem výzkumu pro interdisciplinární a transdisciplinární vědu o udržitelnosti (Heinrichs, 2013).

3 Bezpečnost hotových jídel z potravinářských podniků⁶

3.1 Evropská legislativa upravující potravinové právo a hygienu potravin

Na evropské a vnitrostátní úrovni existuje právo vymezené evropskými předpisy, jež se zabývá zejména bezpečností potravin, tzv. potravinové právo (Zachraň jídlo, 2022a). Potravinové právo je definováno v základním nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 178/2002 o obecných zásadách a požadavcích potravinového práva, na jehož základě se zaobírá všemi fázemi

výroby, zpracování a distribuce⁷ potravin⁸ a rovněž krmiv⁹, která jsou vyrobena pro zvířata určená k produkci potravin, anebo jimiž se tato zvířata krmí. Právo se zabývá obecnými cíli vysoké úrovně ochrany lidského zdraví a života. Zároveň se věnuje zájmu spotřebitelů, včetně spravedlivého obchodu s potravinami a zohledňuje i životní podmínky zvířat, zdraví rostlin a ochranu životního prostředí (Evropský parlament a Rada EU, 2002).

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 852/2004 popisuje obecná pravidla pro hygienu potravin¹⁰ vztahující se na provozovatele potravinářských podniků. Nezbytností je zajistit bezpečnost potravin v celém potravinovém řetězci od výroby až po distribuci a vývoz. Vztahuje se na všechny potravinářské podniky, s výjimkou prvovýroby¹¹ pro soukromé domácí užití, domácí přípravu potravin a v případě, kdy výrobce přímo předává malé množství vlastních produktů konečnému spotřebiteli (Evropský parlament a Rada EU, 2004).

Na směrnici navazuje nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 853/2004, jež popisuje zvláštní hygienická pravidla pro potraviny živočišného původu a má stejnou působnost jako nařízení č. 852, čímž ho doplňuje (Ministerstvo zemědělství, 2018).

Nařízení komise (ES) č. 2073/2005 potom stanovuje mikrobiologická kritéria¹² pro potraviny. Stanovuje hlediska posuzování pro některé mikroorganismy¹³ a prováděcí pravidla, která provozovatelé potravinářských podniků musí dodržovat pro zachování hygienických opatření.

⁶ Potravinářským podnikem se rozumí veřejný nebo soukromý podnik, ziskový nebo neziskový, který vykonává činnost související s jakoukoli fází výroby, zpracování a distribucí potravin.

⁷ Jakákoli fáze včetně dovozu od prvovýroby potravin až po skladování, přepravu, prodej či dodání konečného spotřebiteli. Případně se jedná rovněž o dovoz, produkci, výrobu, skladování, přepravu, distribuci, prodej a dodání krmiv.

⁸ Látka nebo výrobek, zpracované, částečně zpracované nebo nezpracované a jsou určeny ke konzumaci člověkem nebo u nich lze předpokládat, že je člověk bude konzumovat.

⁹ Látka nebo výrobek, včetně doplňkových látek, zpracované, částečně zpracované nebo nezpracované, určené ke krmení zvířat orální cestou.

¹⁰ Opatření a podmínky nezbytné pro omezování nebezpečí a pro zajištění vhodnosti potravin k lidské spotřebě s přihlédnutím k jejímu použití.

¹¹ Chov zvířat nebo pěstování plodin, včetně sklizně, dojení a chovu zvířat určených k produkci potravin před porážkou. Zahrnuje i rybolov, lov zvířat a sběr volně rostoucích plodin.

¹² Kritérium určující přijatelnost produktu, části potravin nebo procesu na základě přítomnosti či nepřítomnosti mikroorganismů, anebo na základě množství toxinů.

¹³ Bakterie, plísňe, kvasinky, viry, řasy, mikroskopičtí cizopasní helminti, cizopasní prvoci a jejich toxiny a metabolity.

Právních norem a předpisů spojených s bezpečností potravin existuje velké množství, výše zmíněná nařízení však vytváří právní základ evropského systému řízení bezpečnosti potravin, jsou přímo uplatnitelná ve všech zemích Evropské unie a veškerá jejich ustanovení musí být dodržována ze strany potravinářských podniků (Zachraň jídlo, 2022a)

Zásady stanovené v nařízení (ES) č. 178/2002 spolu se zásadami z nařízení č. 852/2004 a 853/2002 vytváří právní základ evropského systému řízení bezpečnosti potravin a veškeré jejich požadavky musí provozovatelé potravinářských podniků zachovávat (Zachraň jídlo, 2022a).

3.2 Codex Alimentarius

Codex Alimentarius (CA) je soubor mezinárodně přijatých potravinářských norem a zároveň mezinárodní organizace, která vznikla v 60. letech minulého století na základě iniciativy Organizace pro výživu a zemědělství a Světové zdravotnické organizace (WHO) (Ministerstvo zemědělství, 2022a).

Jejím cílem je chránit zdraví spotřebitelů a zajistit spravedlivé postupy při obchodu s potravinami. Standardy jsou založeny na prověřených vědeckých poznatcích poskytovaných nezávislými mezinárodními orgány pro hodnocení rizik, anebo vychází z ad hoc konzultací organizovaných FAO či WHO (FAO a WHO, 2022a).

Standardy a doporučení CA stojí na dobrovolné aplikaci, nemají právní platnost. Aby byly vymahatelné, je nutno je převést do vnitrostátních právních předpisů nebo nařízeních. Soubor norem má přesto podpořit vypracování definic a požadavků na potraviny s cílem usnadnit jejich harmonizaci a tím zjednodušit mezinárodní obchod (Zachraň jídlo, 2022a).

Významnost CA neustále roste, neboť je v dohodě Světové obchodní organizace o uplatňování sanitárních a fytosanitárních opatření uváděna jako „příslušná mezinárodní organizace“ stanovující normy pro bezpečnost potravin a také k ní přihlíží Evropská unie při vypracovávání legislativy (Ministerstvo zemědělství, 2022a).

V současné době tvoří CA 189 členských zemí a jedna členská organizace, Evropská unie. Česká republika je členem již od roku 1994 (FAO a WHO, 2022b).

3.3 Systém analýzy rizik a stanovení kritických kontrolních bodů (HACCP)

Systém analýzy rizik¹⁴ a stanovení kritických kontrolních bodů¹⁵ (HACCP) je jeden z nástrojů k zachování zdravotní nezávadnosti potravin a pokrmů (Ministerstvo zemědělství, 2018). HACCP lze využít v celém potravinovém řetězci k zvýšení bezpečnosti, minimalizaci ztrát, zlepšení provozu, optimalizaci nákladů a podpoře mezinárodního obchodu zvýšením důvěry v bezpečnost potravin (Ministerstvo zemědělství, 2022b).

Na základě článku 5 nařízení (ES) 852/2004 se požaduje, aby si provozovatelé potravinářských podniků vytvořili a zavedli jednotný postup pro řízení bezpečnosti potravin založený na zásadách HACCP, díky nimž provozovatelé rozpoznají kritická místa, která musí být odstraněna (Zachraň jídlo, 2022a).

HACCP primárně vychází ze sedmi zásad stanovených Codexem Alimentarius. Zásady by měly být založeny na vědeckých poznatcích a možných rizicích, měly by být systematické a měly by identifikovat nebezpečí a opatření k jejich zabránění, aby se zajistila bezpečnost potravin (FAO, 1997).

Předtím než se v potravinářském podniku začne aplikovat tento systém, pro zajištění bezpečnosti potravin by měl provozovatel podniku zavést a dodržovat tzv. „programy nezbytných předpokladů/podmínek.“ Tyto programy znamenají zajištění podmínek a činností potřebných k opatření úrovně provozní hygieny, které se využívají na mezinárodní úrovni. Dohromady všechny tyto zásady bezpečnosti spolu se správnou hygienickou praxí vytváří rámec pro zdravotní nezávadnost (Zachraň jídlo, 2022a).

V České republice jsou požadavky na systém HACCP uvedeny ve Věstníku Ministerstva zemědělství 2/2010, září 2010 (Ministerstvo zemědělství, 2010).

¹⁴ Riziko je míra pravděpodobnosti nepříznivého účinku na zdraví a závažnosti tohoto účinku, vyplývající z existence určitého nebezpečí. Nebezpečím se chápou biologické, chemické nebo fyzikální činitele v potravinách nebo stav potravin, který může mít nepříznivý účinek na zdraví.

¹⁵ Kritický kontrolní bod je fáze, ve které lze provádět kontroly a která je klíčová pro předcházení nebezpečím, jež ohrožují bezpečnost potravin, nebo jejich vyloučení či omezení na přijatelnou úroveň.

3.4 Evropský úřad pro bezpečnost potravin a Systém rychlého varování pro potraviny a krmiva

Evropský úřad pro bezpečnost potravin (ESFA) je evropská agentura financovaná Evropskou unií, jež byla právně zřízena EU na základě obecného potravinového práva vyplývajícího z nařízení (ES) č. 178/2002 (EFSA).

Úřad poskytuje vědecké poradenství o existujících či nových rizicích týkajících se potravin. Vydává upozornění o výše zmíněných rizicích, která následně slouží jako zdroj informací tvůrcům evropských předpisů, pravidel a strategií, čímž pomáhá chránit spotřebitele před nebezpečími v potravinovém řetězci (Komínková, 2018).

Shromážděné vědecké poznatky a aktuální vědecké informace zajišťují posilování důvěryhodnosti systému EU monitorujícího bezpečnost potravin.

Systém rychlého varování pro potraviny a krmiva (RASFF) slouží k předání informací týkajících se existence přímých nebo nepřímých rizik ohrožujících zdraví lidí a zvířat pocházejících z potravin nebo krmiv mezi svými členy (Evropskou komisí, členskými státy EU, EFSA, Evropskou kosmickou agenturou a Evropským sdružením volného obchodu). RASFF byl zřízen na základě nařízení (ES) č. 178/2002 a v České republice je upraven dle Nařízení vlády č. 98/2005 Sb. (Ministerstvo zemědělství 2021b; Evropská komise, c).

Všichni členové systému mají zřízena kontaktní místa, mezi nimiž probíhá výměna relevantních informací získaných od dozorových orgánů nad potravinami a krmivy. Jestliže má některý člen informace o závažném riziku, musí neprodleně informovat Evropskou komisi, která vyhodnocuje hlášení a předává ho dalším členům. V České republice je kontaktním místem Státní zemědělská a potravinářská inspekce (Státní zemědělská a potravinářská inspekce, 2019).

3.5 Právní předpisy bezpečnosti potravin v ČR

V České republice platí národní právní předpisy, zejména zákony, vyhlášky a nařízení vlády, jež jsou odpovídajícím způsobem upravovány tak, aby byly legitimní a odpovídající právním předpisům Evropské unie, kterým jsou podřazeny. Dojde-li k harmonizaci, tedy vytvoření nového nebo změně dosavadního předpisu EU, musí být národní předpisy upraveny adekvátním způsobem, který bude

odpovídat změnám vedoucím k předcházení duplicity (Ministerstvo zemědělství, 2021a).

Za účelem zamezení vytváření zbytečných překážek volného pohybu osob, zboží a služeb je vytvořen poměrně složitý systém stanovující specifická pravidla, která se často mění, s cílem zdokonalit předpisy, aby vyhovovaly neustále se měnícím podmínkám a reagovaly na všechny nové poznatky. Jestliže určitá oblast bezpečnosti není regulována předpisy EU, může si její členský stát stanovit vlastní pravidla. V některých případech však EU vyžaduje, aby státy přijaly podrobnější předpisy, nebo mají možnost si některé předpisy změnit pro své území (Ministerstvo zemědělství, 2021a).

Pro oblast bezpečnosti potravin je na území České republiky zásadní zákon č. 110/1997 Sb. o potravinách a tabákových výrobcích a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů. Zákon zapracovává předpisy Evropské unie a upravuje povinnosti pro provozovatele potravinářských podniků, výrobců, dovozců, maloobchodních prodejců a upravuje státní dozor dohlížející na dodržování zásad vyplývajících z tohoto zákona. Provozovatelé podniků jsou například povinni dodržovat hygienické a technologické požadavky, způsob a podmínky přepravy, uchovávání potravin a manipulaci s nimi a dále dodržovat požadavky stanovené přímo použitelnými předpisy EU, kterými je ČR vázána (Ministerstvo zemědělství, 2022c).

Dalším zákonem je zákon č. 258/2000 Sb. o ochraně veřejného zdraví a o změně některých souvisejících zákonů, který rovněž zpracovává předpisy EU a zabývá se ochranou a podporou veřejného zdraví (Ministerstvo zemědělství, 2022d).

Na zákony následně navazuje vyhláška č. 602/2006 Sb., kterou se mění vyhláška č. 137/2004 Sb. o hygienických požadavcích na stravovací služby a o zásadách osobní a provozní hygieny při činnostech epidemiologicky závažných. V návaznosti na přímo použitelné předpisy Evropského společenství se vyhláškou mění některé podmínky pro uvádění hotových jídel do oběhu, značení pokrmů, způsob stanovení kritických bodů, jejich evidence a další. Na základě vyhlášky nelze pokrmy nevydané ve lhůtě, která byla určena osobou provozující stravovací služby za pomoci kritických kontrolních bodů, dále skladovat, opakovaně ohřívat ani zchlazovat či zmrazovat. Teplé pokrmy by se měly do oběhu dostat ke konečnému

spotřebiteli v co nejkratším čase za teploty nejméně +60°C. Doba, po kterou lze hotové pokrmy uchovávat od doby ukončení tepelné přípravy, je určena provozovatelem potravinářského podniku vycházejícího z kontrolních bodů. Přesto se však doporučuje lhůta 4 hodin od ukončení tepelné úpravy (Janotová, 2007). Zchlazovat nebo zamrazovat lze jen ihned po ukončení přípravy. Zchlazeným pokrmem se potom rozumí takový pokrm, který byl zchlazen na teplotu +4°C a nižší ve všech svých částech. Naopak zmrazený pokrm musí mít teplotu -18°C a nižší ve všech svých částech. Navzdory tomu, že díky zchlazování i zmrazování lze předcházet vyhození nespotřebovaného a nevydaného jídla, pro dárce zatím ani jedna z možností není legitimizována k darovací praxi (Zachraň jídlo, 2022a).

3.6 Státní dozor kontrolující dodržování zásad bezpečnosti

V roce 2017 vydala Evropská komise dokument s názvem „Pokyny EU pro darování potravin,“ jejichž cílem je vyjasnit ustanovení právních předpisů EU a napomoci odstranění překážek při přerozdělování potravin na základě stávajícího regulačního rámce EU. Pokyny mají usnadnit dodržování příslušných požadavků v právním rámci EU (např. bezpečnost potravin, hygienu, odpovědnost, DPH apod.) ze strany poskytovatelů a příjemců přebytečných potravin. Dále mají podpořit společný výklad pravidel EU vztahujících se na přerozdělování přebytečných potravin ze strany regulačních orgánů v členských státech (Evropská komise, 2017). Evropský úřad pro bezpečnost potravin následně v roce 2018 publikoval vědecké stanovisko k řízení bezpečnosti potravin obsahující kroky pro ověřování bezpečnosti s cílem zjednodušit proces darování potravin. Ze stanoviska vychází „Pokyny Evropské komise k systémům řízení bezpečnosti potravin pro maloobchodní činnosti v oblasti potravin, včetně potravinových darů.“ Ani jedno ze stanovisek není závazné a obě lze nahradit nebo doplnit pokyny na vnitrostátní úrovni zohledňující lépe místní podmínky. Vnitrostátní pokyny pro darování potravin v České republice nejsou legislativně usneseny, a proto dozorové orgány postupují dle obecně platných pravidel evropské či národní legislativy (Zachraň jídlo, 2022a).

Na kontrolu dodržování zásad bezpečnosti dohlíží orgány ochrany veřejného zdraví (OOVZ), Státní zemědělská a potravinářská inspekce a Státní veterinární správa (Zachraň jídlo, 2022a).

Pod OOVZ spadá Ministerstvo zdravotnictví kontrolující výkon státní správy a výskyt toxikologických látek v potravinovém řetězci. Dále sem náleží čtrnáct Krajských hygienických stanic, které vykonávají specializovanou odbornou činnost ochrany a podpory veřejného zdraví, zejména kontrolu dodržování předpisů Evropského společenství, zákon o ochraně veřejného zdraví a další (Zachraň jídlo 2022a; KHS 2020).

Státní zemědělská a potravinářská inspekce se zabývá kontrolou potravin neživočišného původu, jejich označením a uváděním do oběhu (Zachraň jídlo, 2022a).

Státní veterinární správa se naopak zabývá kontrolou potravin živočišného původu (Zachraň jídlo, 2022a).

4 Darovat lze i bez DPH

Do přelomu roku 2014 na území České republiky platila 15% daň z přidané hodnoty (DPH) pro darování potravin, což mělo značné důsledky pro předávání přebytku potravin dobročinným organizacím či potravinovým bankám. Do zmíněného roku se potraviny nedarovaly v takovém rozsahu, ve kterém bylo možné, jelikož dárce vyšlo levněji potraviny zlikvidovat než darovat.

V polovině prosince roku 2014 se Ministerstvo zemědělství spolu s Ministerstvem financí rozhodlo pro změnu usnadňující darování potravin. Generální finanční ředitelství dostalo za úkol vytvořit sjednocující pravidla pro uplatnění daně z přidané hodnoty pro darování potravin potravinové bance v případech, kdy plátce (dárce) při pořizování zboží uplatnil nárok na odpočet daně. Uplatňování DPH vychází ze zákona č. 253/2004 Sb. o dani z přidané hodnoty. Jestliže plátce při obstarávání zboží uplatnil nárok na odpočet daně, je povinen při bezúplatném přenechání uplatnit daň na výstupu. Základ daně by měla tvořit cena obdobného zboží, za kterou by se dalo zboží pořídit ke dni zdanitelného plnění, a pokud takovou cenu nelze stanovit, základem daně je výše celkových nákladů vynaložených na dodání zboží ke dni zdanitelného plnění (Byznys pro společnost 2014; Fojtík 2014) .

Jinými slovy, při bezúplatném darování potravinové bance je nutno při výstupu odvést daň, její hodnota by měla zohledňovat okolnosti této specifické

transakce. Okolnostmi jsou například stav potravin v době darování, využitelnosti v běžném prodeji, situace na trhu apod. (Zachraň jídlo, 2022a).

Jelikož je cena ovlivněna různými faktory, jež nejsou vždy stejné pro daný typ zboží, nelze jednoznačně stanovit obecně platnou konkrétní částku. Cena se může shodovat s běžnou prodejní cenou, ale také může mít minimální hodnotu, tedy je blízká nule. Cenu blízkou se nule je možné uplatnit v momentě, kdy darované potraviny jsou těžce uplatnitelné či neprodejné v běžném prodeji, ale pořád jsou dle hygienických norem požitelné. Ve většině případů se jedná o potraviny blízké se konci svého data spotřeby nebo termínu minimální trvanlivosti, ale také se jedná o potraviny s nevyhovujícím obalem či nepřesným značením (Fojtík, 2014).

Ulehčení odvodu DPH vedlo v roce 2018 k novele zákona o potravinách a tabákových výrobcích č. 110/1997 Sb., kdy s účinností od 1. ledna musejí všechny obchody s potravinami větší než 400 m² prodejní plochy poskytovat a darovat charitám neprodejné, ale stále bezpečné potraviny, které by se jinak zbytečně vyhodily. Legislativní úprava by pravděpodobně takto mohla přispět k využití 11 tun potravin ročně (Grmelova a Vavrečka, 2018). Neprodejné potraviny jsou takové, jež už nejsou v souladu s potravinovým právem, hrozí jim nespotřebování, mají zdeformovaný obal nebo jsou chybně či nepřesně označeny. Bezpečnými potravinami se rozumí takové potraviny, jež nejsou pro konzumenty zdravotně ani hygienicky závadné a nehrozí u nich žádné riziko zranění (Byznys pro společnost, 2018). Obchodníci mají vytvořený seznam oprávněných příjemců potravin, který počítá s 50 neziskovými organizacemi napříč celou Českou republikou (Ministerstvo zemědělství, 2019). Z důvodu možnosti výskytu problémů s kvalitou potravin se všem dárcům doporučuje řádně dokumentovat stav potravin a archivovat si předávací protokol podepsaný neziskovou organizací. Předávací protokol obsahuje všechny informace nutné pro identifikovatelnost a dohledatelnost výrobku. Navíc převzetím zboží a podpisem předávacího protokolu na sebe nezisková organizace přebírá veškerou fyzickou i právní odpovědnost, spolu s tím na ni přechází veškerá vlastnická práva a povinnosti vůči zboží (Mikoška, 2017). Po převzetí si nezisková organizace musí evidovat množství odebraného zboží, a to následně hlásí provozovateli potravinářského podniku. Toto potvrzení daná prodejna využívá jako evidenční doklad o předávce i jako doklad pro případ odpočtu DPH. Cílem této

novely je legislativní snížení plýtvání potravinami a za její nedodržování hrozí pokuta až ve výši 10 milionů Kč (Grmelova a Vavrečka 2018; Mikoška 2017).

5 Sdílení potravin v České republice

Sdílení potravin zásluhou pestrosti možností doby, ve které žijeme, probíhá různými způsoby, a proto neexistuje pouze jediný způsob sdílení. Může se stále jednat o sdílení, ke kterému nejsou zapotřebí žádné informační a komunikační technologie, jelikož je založeno na reciprocitě a rodinné či přátelské vazbě. Lidé sdílí jídla či potraviny se svými blízkými, využívají stejné prostory k vaření a dělení si jídla, ale také si třeba sdílí nadbytečnou úrodu. Kromě toho se dále může jednat o tradiční potravinové sbírky, darování jídla na charitativní účely, veřejné lednice nebo veřejné happeningy, jež rovněž pro svůj chod primárně nepotřebují žádné digitální technologie. Sdílení, stejně jako jiné aktivity, však podlelo vymoženostem moderní epochy a za pomoci zmíněných technologií rozšířilo své pole působnosti, čímž se sdílení dostalo do povědomí většího množství lidí, a právě díky technologiím se v posledních letech začíná hojněji využívat. Mimo tradiční formy sdílení, které začaly využívat prostředí internetu ke svému fungování a většímu dosahu, se také začaly vyvíjet nové formy, jako například aplikace, webové stránky nebo facebookové a instagramové skupiny. Iniciátoři platforem využívají jednotlivé digitální technologie k různým účelům. Webové stránky v mnoha případech fungují jako hlavní zdroj informací o dané iniciativě (př. jaký je její hlavní cíl a záměr, jak se mohou lidé zapojit...). Nicméně v některých případech fungují jako stěžejní portál nabídky potravin a plodin. Sociální sítě potom naopak slouží převážně k vlastní propagaci pro usnadnění dosahu, avšak i zde se najdou výjimky a existují facebookové skupiny, které jsou zaměřeny na sdílení jídla a potravin.

Kategorizace sdílení, která byla zmíněná v kapitole o cirkulární ekonomice (P2P, B2C a B2CH) je samozřejmě aplikovatelná i zde, jen je v kontextu českých platforem digitálního sdílení trochu problematická. Důvod problematičnosti spočívá v tom, že některé platformy propojují různé typy platforem a tím se řadí do více než jedné skupiny, protože umožňují jídlo sdílet jak zdarma, tak i za určitou finanční nebo jinou kompenzaci. Ve většině případů určitý transfer u jednotlivých

platformem probíhá a na základě toho se platformy dělí do tří skupin: sběr, dary a výměny, směna (Rýparová, 2021).

Co se týká oblasti působnosti jednotlivých platformem, narazíme na takové, které jsou lokalizované především do velkých měst, jako je Praha, Brno, Ostrava, Olomouc aj., především kvůli lepší nabídce a poptávce po sdílení jídla. Proto platformy, jež vložily peníze do vývoje aplikace cílí většinou na uživatele větších měst. Stejným způsobem mnohdy cílí i platformy založené na dobrovolnické bázi, jelikož ve větších městech je vyšší šance dobrovolníky sehnat. Působnost ve větších městech však není pravidlem a existence platformem sdílení se vyskytuje i v menších správních jednotkách. Například aktivity založené na sběru plodiny z volné přírody nebo sdílení výpěstků ze zahrad nalezneme napříč celou Českou republikou (Rýparová, 2021).

Jak ve světě, ani u nás nejsou dostupné podrobnější analýzy, které by vykazovaly informace o uživatelích platformem. Z článku Aleny Rýparové (2021) Digitální sdílení jídla vyplynulo, že v době provádění jejího výzkumu byl do platformem, na základě informací z webu/aplikací či přímo od iniciátorů, registrován různý počet uživatelů od stovek až po téměř desítku tisíc. Ne v každém případě se ale uživatel musí na stránce registrovat, což značně data zkresluje, rovněž mnohdy platformy nedisponují údaji o počtu uživatelů. Při demografických charakteristikách se rovněž vycházelo z informací od iniciátorů platformem a mezi uživateli převažují spíše lidé mladší a střední generace, kteří jsou zvyklí používat digitální technologie, mají přístupný internet, vlastní chytrý telefon apod. Dále se více zapojují ženy než muži, což na základě výpovědí iniciátorů platformem spočívá v tom, že je sdílení pro ženy běžnější a většinou jsou to právě ony, které se v domácnostech starají o jídlo a stravování.

Iniciativ, které propagují sdílení a snaží se mu napomoci, existuje více. Následující kapitola bude pojednávat o výčtu několika z nich.

5.1 Webové portály

5.1.1 Na ovoce

Iniciativa Na ovoce vznikla v roce 2014 díky inspiraci ze zahraničí, zejména od německé organizace Mundraub a slovenského projektu Fruitmap. Následující rok v únoru spustili své webové stránky, které stojí na podobném principu jako zmíněné

iniciativy. Na ovoce funguje jako komunitní platforma, která mapuje místa volně rostoucích ovocných stromů, keřů a bylinek. K mapování slouží volně přístupná mapa světa, do které kdokoli a odkudkoli, jenž se přihlásí a seznámí s kodexem sběrače, může zaznamenávat své objevy díky špendlíkům vloženým do místa nálezu. Nejhojnější zastoupení značek plodin nalezneme v České republice a na Slovensku. Nicméně značky jsou dostupné například i v Belgii, Německu, Rakousku nebo dokonce Velké Británii. Důležité je, aby se do sběračské mapy nezasadaly žádné plodiny, které se nachází na cizím pozemku, a tedy jsou cizím majetkem, o jehož sdílení majitel neví a nedal k němu souhlas. Mělo by se jednat například o sady nebo opuštěné stromy kolem cest. Krom webové platformy sdílení Na ovoce pořádá například pro veřejnost a firmy workshopy, usilují o výsadbu ovocných stromů a alejí, pořádají společné sběry ovoce nebo se snaží mezi lidmi šířit osvětu.

Hlavním cílem iniciativy je navrátit k lidem místní ovoce. Usilují o posílení vztahu lidí ke krajině a snaží se jim napomoci k zodpovědné péči o prostředí, ve kterém žijí, a využívat zdroje, které již mají, jelikož by jinak takto volně dostupné plodiny shnily.

Na ovoce díky početné komunitě maperů a sběračů vytvořila i mobilní aplikaci pro jednodušší a snazší uživatelské využívání. Momentálně ale aplikace není dostupná, protože vyvíjí novější verzi, která by snad brzy měla být dostupná. Pro představu v roce 2019 aplikaci na mobilní zařízení používalo přes 10 000 lidí a registrovaných mapovatelů bylo kolem 15 000 (Na ovoce 2022; Česká televize 2019).

5.1.2 PřesPlot

PřesPlot je webový portál založený v roce 2019. Důvodem vzniku byla vlastní životní zkušenost, kdy zakladatelé měli přebytek výpěstků a rostlin z vlastní zahrady, které sice rozdávali po rodině a známých, ale i přesto jim velké množství zůstávalo (Rýparová, 2021). PřesPlot je tedy online tržnice, jež se zaměřuje na přebytky ze zahrady, konkrétně rostliny, sazenice, semena, plody, ale také zde nalezneme domácí výrobky a živočišné produkty. Název iniciativy je sám od sebe zavádějící, jelikož byl odvozen z „obchodů,“ které díky stránce probíhají převážně předáním přes plot.

PřesPlot funguje podobně jako Na ovoce, po registraci si kdokoli může vystavit inzerát, určit jeho cenu a následně na něj reagují případní zájemci. Inzerce se rovněž zakresluje do interaktivní mapy území České republiky, ale k dispozici je i seznam dostupných produktů s potřebnými informacemi.

Stránka zmiňuje i otázku daní, jelikož prodej přebytků ze zahrady podléhá zákonu o dani z příjmu č. 586/1992 Sb. Pokud si ale inzerent za příležitostně výdělečnou činnost nevydělá více než 30 000 Kč za rok, jsou příjmy od daně osvobozeny.

Cílem iniciativy je propojit ty, kteří chtějí omezit plýtvání produkty, které by se vyhodily či zkazily, tím že se zužitkují plody vyprodukované úspěšnými pěstiteli a chovateli (PřesPlot, 2019).

5.1.3 PečemPecen

PečemPecen je další iniciativou sdílení založenou v roce 2017, která je postavena na darech a výměně ze strany inzerentů a zájemců (Rýparová, 2021).

PečemPecen je webové prostředí, kde si nadšenci do pečení chleba sdílí chlebové kvásky. Iniciativa také pracuje s mapou, kam kdokoli může špendlíkem vyznačit oblast kde se zrovna nachází a krátkým popisem vytvořit inzerát. Do popisu lidé mohou také zaznamenat požadavky toho, co chtějí na oplátku výměnou za kvásek.

Do stávající mapy se nově navíc přidaly i mlýny, jako tip pro ty, kteří by hledali místo, kam je možno zajít si pro čerstvou mouku (PečemPecen, 2022).

5.1.4 Z vaší zahrádky

Z vaší zahrádky působí od roku 2018 a propojuje pěstitelé, kterým se daří pěstovat, s lidmi, kteří mají zájem o lokální produkty. Zakladatelé si stojí za názorem, že rajče ze supermarketu nikdy nechutná jako ze zahrady. Zároveň ví, že ne každý má čas shánět po okolí lokální produkty, a proto přišli s tímto projektem, kde si zákazník lehce může najít zahrádkáře, chovatele nebo farmáře a spojit se s ním.

I zde je princip fungování velmi podobný ostatním. Po registraci uživatel může vložit svůj inzerát nebo hledat potřebné produkty. Produkty jsou zakreslené do mapy, ale je zde i přehledný seznam s výčtem produktů a podrobnými informacemi (Z vaší zahrádky, 2018).

5.1.5 Sousedova zahrada

Sousedova zahrada je webové tržiště s ovocem, zeleninou a domácími produkty. Tržiště funguje od roku 2019 za cílem podělit se s ostatními o své přebytky a poskytnout lidem možnost dostat se k lokálním produktům.

Charakterem i službami, které poskytuje, se velmi podobá projektu Z vaší zahrádky. Prodejce po registraci vytvoří inzerát, do kterého zapíše všechny potřebné informace včetně požadované ceny a následně jen čeká na reakci zákazníka. Produkty lze hledat skrze různé filtry, záložku aktuální nabídky nebo také interaktivní mapu (Sousedova zahrada, 2020).

5.2 Mobilní aplikace

5.2.1 Nesnězeno

Aplikace vznikla v roce 2018, potom, co se její zakladatelka Michaela Gregorová inspirovala při pobytu v Paříži, kde existovala mobilní aplikace prodávající levně neprodané jídlo z restaurací, bister, kaváren a dalších zařízení.

Ve spolupráci s Jakubem Henni vznikla facebooková stránka, která působila ze začátku na zkoušku jen v Brně, aby se ověřil zájem. Po čase vyšlo najevo, že o tento koncept sdílení má velké množství lidí zájem, a proto vznikla i samotná aplikace. Časem se do aplikace přidala i další města, jako třeba Praha, Ostrava, Olomouc nebo Plzeň.

Aplikace funguje velmi jednoduše. Po přihlášení si uživatel zobrazí nabídku neprodaných jídel, zaplatí a po potvrzení si pro jídlo může přijet.

Jídla by se měla prodávat s doporučenou slevou 30 a více procent, nicméně cenu určuje podnik a může jídlo předat pouze za symbolickou cenu.

Po celém Česku se do aplikace přidalo pře 779 podniků, které přispěly k záchraně více než 174 252 porcí jídla (Daňková 2019; Nesnězeno; Vejdělková 2019).

5.3 Facebookové stránky

Facebookových skupin sdružujících ty, kteří mají nadbytek potravin, hotových pokrmů nebo toho zkrátka mají více, než stihnou spotřebovat existuje

více. Jídla a potraviny jsou nabízeny buďto zdarma, nebo výměnou za něco jiného, co dané osobě právě schází. Všechny skupiny fungují na stejném principu, kdokoli, kdo má co nabídnout přidá příspěvek s popisem daného produktu/jídla. Ten, kdo má zájem, na příspěvek reaguje a domluví se na osobním předání.

Příkladem takovýchto skupin jsou: Sdílení jídla Praha, Free Food UPOL – sdílení jídla, Daruj/vyměň jídlo – Brno, Sdílení jídla Plzeňsko nebo třeba Sdílené jídlo Jihlava – Vysočina.

5.4 Food Not Bombs

Food Not Bombs je anarchistická skupina, která působí už od roku 1980 v městských parcích, na ulicích a v jídelnách nejen České republiky, ale také po Evropě, v USA a Kanadě.

Hlavní aktivitou skupiny je bezplatné získávání vegetariánských potravin z různých zdrojů: ze skladů, obchodů se zdravou výživou, tržnic, pekáren a dalších jiných míst, kde z různých důvodů není umožněn prodej některých potravin. Jestliže by lidé z Food Not Bombs takto jídlo nezískávali, vyhodilo by se a skončilo na skládce. Ze surovin se následně připravují pokrmy, které rozdávají na místech, kde se vyskytují převážně lidé v nouzi.

Skupina svou činností naznačuje, že příčina hladu není v absenci a nedostatku potravin nebo v populačním růstu, ale v neschopnosti distribuce, jelikož se vyhazuje velké množství stravy, které by dokázalo uživit mnoho hladovějících osob (Food Not Bombs).

5.5 Zachraň jídlo

Zachraň jídlo je nezisková organizace (spolek) již od roku 2013 usiluje o snížení plýtváním potravinami v České republice. Impulsem pro založení organizace bylo zhlédnutí filmu Z popelnice do lednice, po kterém si zakladatelé řekli, že chtějí s touto problematikou něco udělat (Zimmerová, 2021). Veškerou práci, kterou organizace vykonává, dělá s cílem, aby Česká republika mezi lety 2020 až 2030 snížila plýtvání jídlem o polovinu na maloobchodní i spotřebitelské úrovni, k čemuž se samotná ČR zavázala přijetím Agendy 2030.

Za celou svou praxi Zachraň jídlo přispělo ke svému cíli mnohými kroky. Organizace se snaží hlavně různými způsoby vzdělávat, čímž chce napomoci tomu,

aby k plýtvání ze všech stran docházelo co nejméně. Dále pořádá veřejné happeningy, na kterých se naopak snaží své znalosti převádět do ukázek praxe (př. Křivá polévka, Oběd v nouzi...). V neposlední řadě vydávají publikace, skrze které předávají ucelené informace dále lidem.

V posledních dvou letech pracovali na velkém projektu s názvem Darování jídla šetří klima, kdy chtěli vytvořit srozumitelný výklad pravidel pro darování hotového jídla, jelikož právě podmínky darování u nás nejsou příliš srozumitelné. Nevydané porce jídel se totiž stále mohou využít anebo pomoci lidem v nouzi. Darováním nejen může pomoci potřebným, ale také se tím využije veškerá vynaložená energie a peníze. Jako první sepsali dokument „Darování hotových pokrmů – Analýza současného stavu a příkladu dobré praxe.“ Následně uspořádali sbírku na pilotní projekt Oběd v nouzi, který následně realizovali. Při něm si vyzkoušeli převzít zhruba 160 porcí zbylých obědů z jídelen a ty následně za pomoci dobrovolníků předali charitám. Na závěr díky celému projektu vytvořili manuál „Jak darovat hotové pokrmy? Praktická příručka pro dárce i příjemce.“

Do budoucna se spolek bude snažit k systémové změně, díky které by bylo snazší darovat hotové pokrmy z gastroprovozů. Za cíl si dávají vytvořit funkční model redistribuce pokrmů uplatnitelný napříč celou ČR. V neposlední řadě plánují vytvořit aplikaci pro usnadnění darování propojením gastroprovozů, logistiky (potravinová banka/distribuční firma) a příjemce (potravinová banka/charitativní organizace) (Zachraň jídlo 2020b; 2021, 2022c).

5.6 Darování pokrmů

Darování pokrmů je tedy další z možností, jak lze předcházet plýtvání jídlem. Oficiální darování však s sebou nese řadu komplikací. Z obou manuálů spolku Zachraň jídlo vyplynulo, že obecně panuje nejistota vzhledem k právní odpovědnosti. Jako nejasná se jeví odpovědnost za bezpečnost pokrmů. Další nejistota je okolo platby DPH při darování pokrmů a potom jsou nesrozumitelné i obecné hygienické předpisy.

A to je možná jeden z důvodů, proč v České republice doposud probíhá pouze jedna oficiální darovací iniciativa, jiné procesy darování jídla dobročinnými organizacemi probíhají mimo úřední záznamy, aby se předešlo možným kontrolám a zbytečné byrokracii. Projekt Meníčka pro bezdomovce začal v Brně roku 2011.

Projekt je realizovaný městskou příspěvkovou organizací Magistrátu města Brna Centrem sociálních služeb. Centrum oslovilo desítky restaurací za účelem pravidelného darování nevydaných hotových obědů. Nevydané obědy Centrum sváží a následně rozdává. Pro možnost realizace projektu si pořídili speciální vůz, termonádoby a jiný potřebný obalový materiál pro převoz a výdej jídel. Výdej vykonávají po patřičném hygienickém proškolení zaměstnanci Centra sociálních služeb ve spolupráci s Armádou spásy. Výdej probíhá ve dvou výdejních zkontrolovaných Krajskou hygienickou stanicí Jihomoravského kraje (Zachraň jídlo, 2022a).

5.7 Darování potravinovým bankám

V České republice zastřešuje jednotlivé potravinové banky Česká federace potravinových bank. Česká federace potravinových bank je organizace, která zastupuje banky na národní i nadnárodní úrovni a provozuje centrální sklad pro příjem a distribuci celonárodních darů. Dále například koordinuje jejich veškerou činnost, získává finanční a materiální prostředky nebo dbá na dodržování základních pravidel Charty evropských potravinových bank.

Potravinové banky jsou samostatné neziskové organizace působící v České republice již od roku 1992. Banky shromažďují potraviny, které získávají z evropského programu potravinové pomoci, od obchodních řetězců, z potravinových sbírek, od pěstitelů, producentů nebo široké veřejnosti. Jedná se o potraviny určené k rychlé spotřebě, potraviny s uplynulou dobou minimální trvanlivosti, potraviny s poškozeným obalem nebo nesprávným označením. Darované potraviny jsou přepraveny do skladu, kde se protřídí a uskladňují dle přísných hygienických pravidel potravinové bezpečnosti. Následně se potom distribuují partnerským neziskovým organizacím a vše je založeno na dobrovolné bezplatné pomoci a dárcovství. Na kraj připadá jedna potravinová banka, s výjimkou Prahy, kde se nachází banky dvě.

Celkovým cílem potravinových bank je bojovat proti plýtvání, dělit se o jídlo s těmi, kteří mají hlad, a oživit mezi lidmi solidaritu. Svými cíli banky usilují o naplnění vícero cílů udržitelného rozvoje najednou: 1) vymýcení hladu a podvýživy, 2) snížení plýtvání potravinami a produkci odpadu. Proto potraviny přerozdělené dobročinným organizacím dále putují k lidem v nouzi, opuštěným

seniorům, rodinám v krizi, rodičům samoživitelům, lidem bez domova či lidem s postižením.

V roce 2021 se bankám podařilo shromáždit více než 9 300 tun potravin, v hodnotě 425 milionů Kč, čímž pomohly přes 200 tisícům lidí skrze 1 175 odběratelských organizací.

V roce 2017 byl Svazem obchodu a cestovního ruchu ČR a Českou federací potravinových bank vydán dokument Zásady povinného darování potravin, ve kterém se definují nízko-, středně-, a vysokorizikové potraviny. Na základě těchto tří kategorií lze rozlišit bezpečné potraviny vhodné k darování (obr. 4), díky čemuž se lze lépe orientovat při darování (Zachraň jídlo, 2022a).

		Trvanlivost		
		DP	DMT	Bez označení trvanlivosti
Typ potravin	Suché bez specifického teplotního režimu		NR	NR
	Mražené	SR	SR	
	Chlazené balené výrobcem	SR	SR	
	Chlazené balené v prodejně	VR		
	Čerstvé - Vyjma čerstvého pečiva a ovoce a zeleniny			SR
	Čerstvé pečivo a ovoce a zelenina			NR
	Teplé	VR		VR

NR	Nízká rizikovost		Nelze specifikovat
SR	Střední rizikovost	DP	Datum použitelnosti
VR	Vysoká rizikovost	DMT	Vysoká rizikovost

Obrázek 4: Stupně rizika
Zdroj: Darování hotových pokrmů, 2021

5.8 Paběrkování

Paběrkování je aktivita, při které dochází ke sběru zbylé úrody po hlavní sklizni na poli nebo v sadu. Většinou se jedná o neprodejné plodiny z důvodu jejich estetického hlediska (jsou příliš malé nebo velké, křivé, mají nevyhovující barvu apod.), přičemž ačkoli nesplňují určitá kritéria, nejedná se v žádném případě

o nejedlé nebo závadné plodiny. Zemědělci je ale kvůli vadě na vzhledu nemohou udat u obchodních řetězců, a proto plodiny zůstávají na poli k zaorání.

Jako první začala s paběrkováním v okolí Prahy v roce 2015 organizace Zachraň jídlo po vzoru britské organizace Feedback. Přišlo jim nerozumné, nechávat shnit tuny jídla, jejichž jediným problémem bylo nesplňování nesmyslného kritéria. Plodiny proto začali sbírat a následně je dodávali potravinovým bankám a ty je přerozdělovaly dál. Díky paběrkování se nejen udaly jedlé potraviny, ale šířila se i osvěta. V roce 2015 byl uspořádán happening Křivá polévka, při kterém se uvařilo 2 000 porcí polévky ze zeleniny, která se nasbírala na poli. Časem se paběrkování dostalo i do jiných krajů (Brno, České Budějovice, Litoměřice...).

V roce 2020 byl projekt organizací předán nezávislé skupině DobroPolníci, která v paběrkování nadále pokračuje.

Mezi lety 2015 – 2020 se podařilo nasbírat a darovat 63,5 tun plodin, z toho jen v roce 2020 to bylo chvályhodných 10 tun ovoce a zeleniny (Česká federace potravinových bank, z.s., 2022; Vlková, 2017).

Závěr

První zmínka o sdílení potravin pochází již z dob lovců a sběračů a od této doby se sdílení uchovalo v lidském podvědomí až do dnešních dní. Ačkoli se podmínky sdílení značně změnily, záměr neplýtvat zbytečně potravinami byl zachován. Jelikož nelze dnešní sdílení konkrétně definovat, je tím umožněno, aby si kdokoliv pod pojmem představil to, co je mu nejbližší a praktikoval takový způsob sdílení, který mu vyhovuje. Tradiční koncepty sdílení jídla s druhými byly samozřejmě zachovány, jen k nim ale přibyly novější modernější způsoby. Celý koncept dnešního sdílení totiž ulehčuje existenci internetových komunikačních prostředků, které jsou v dnešní době hojně využívány, a právě díky nim se nejen iniciativy a platformy sdílení zviditelňují, ale také díky nim samotné sdílení probíhá.

Už od dávných dob se sdílí z důvodu, aby se neplýtvalo potravinami, jelikož plýtvání je celosvětový problém, který způsobuje, že se neplýtvá pouze potravinami a jídlem, ale také prostředky, které jsou k produkci potravin potřeba. Ročně se zbytečně vyplývá enormní objem nejen potravin a jídla, čemuž by se dalo zabránit. Sdílení je proto způsob, který může omezit objem vyplývaných zdrojů a sníží se takto rovněž zátěž, kterou působíme naší planetě Zemi.

Sdílení potravin a jídla s sebou však nese řadu nezodpovězených otázek, které vedou k tomu, že se velké množství lidí neorientuje ve veškerých stanovách, jež se se sdílením pojí, a proto k jeho realizaci nedochází tolik, jako by mohlo. Pro vyšší srozumitelnost proto bylo vytvořeno několik globálních a evropských strategií, které se postupně začleňují i do české legislativy. Jedná se například o Cíle udržitelného rozvoje nebo Zelenou dohodu pro Evropu. Sdílení se navíc pojí s cirkulární a sdílenou ekonomikou, což jsou dva ekonomické principy, které se postupně začleňují do praktik dnešní společnosti a sdílení z jejich zásad vychází. Krom toho je přechod k oběhové ekonomice dalším příkladem strategie a závazku Evropské unie, která její aplikaci chce do roku 2030 snížit množství potravinového odpadu o polovinu. Dále byly vytvořeny různé dokumenty, nástroje, pokyny a manuály, které mají praktiky sdílení sjednotit a ulehčit. V tomto případě se jedná například o „Pokyny EU pro potravinové ztráty a plýtvání potravinami,“ „Pokyny EU pro darování potravin,“ „Pokyny Evropské komise k systémům řízení bezpečnosti potravin pro maloobchodní činnosti v oblasti potravin, včetně potravinových darů“ nebo český manuál „Jak darovat hotové pokrmy? Praktická příručka pro dárce

i příjemce.“ Stále se však, alespoň ze strany České republiky, nedostalo k takovému sjednocení anebo ulehčení požadavků, že by se míra sdílení zvýšila, alespoň ne co se sdílení hotových pokrmů týče. Se sdílením se totiž pojí i vysoká míra požadavků v ohledu bezpečnosti potravin, která je kontrolována ze strany evropské i české legislativní úrovně.

Hlavním cílem práce bylo analyzovat a popsat fenomén sdílení potravin na území České republiky, k jehož naplnění vedly dvě výzkumné otázky. První otázka týkající se příležitostí a limitů sdílení potravin je zodpovězena v první, druhé a čtvrté kapitole. Za největší příležitost by se dala považovat, jak již bylo zmíněno, schopnost snížit množství vyplývaného odpadu, která vytváří zátěž, jež s sebou nese následky. Snížením množství vyprodukovaného odpadu se negativní důsledky přemění v příležitost, omezí se ztráty vody, zvětší se využitelná zemědělská plocha, sníží se objem vyprodukovaných skleníkových plynů a celkově to ponese výhody pro lidi a planetu. Za další je řešení ztrát potravin příležitostí, jak dosáhnout udržitelnosti a přinést spotřebitelům i provozovatelům finanční úspory. Rovněž aktivity, které jsou propojeny s cirkulární a sdílenou ekonomikou, vedou k systémovým změnám, jež podporují využívání sdílení ve společnosti. V neposlední řadě jsou to legislativní úpravy, které mohou být příležitostí pro sdílení. Příkladem takovéto změny je například úprava odvodu daně z přidané hodnoty, díky které se navýšil objem darovaných potravin, čímž by se ročně mohlo přispět k nevyplýtvání 11 tun potravin. Na druhou stranu, fenomén se potýká i s řadou limitů. Sdílení kromě nejasných pravidel fungování naráží na problém nedostatku relevantních dat a výzkumů, které by konkrétněji hodnotily přínosy a limity konceptu, tudíž obě hlediska jsou zatím spíše domněnkami. Rozpory jsou dále i v oblasti poptávky, která by se sdílením mohla zvýšit a s tím by se zvýšila i spotřeba. Sdílení jídla je také podkopáváno sociálními rysy společnosti, jelikož je ze strany jednotlivců potřeba vyvinout určitou snahu ve smyslu návyků a rutin, které by podpořily účinněji řešit otázku plýtvání. Společnost navíc limituje sdílení i určitou mírou nedůvěry v získávání potravy od jiných, což vytváří skeptický pohled na sdílení. Druhá otázka pojednávala o konkrétních iniciativách potravin v České republice a je zodpovězena v rámci šesté kapitole. I přesto, že v České republice existuje pouze jedna oficiální darovací iniciativa, lze pozorovat snahu lidí přispět ke sdílení různými způsoby, které se do budoucna budou snad jen rozvíjet.

Sdílení potravin má potenciál pro omezení plýtvání potravinami, nicméně sdílení automaticky k této praktice nevede a je zapotřebí to změnit.

Seznam použité literatury

1. ANON, 2021. Cirkulární ekonomika. *Pražská mise Nulové emise* [online] [vid. 2022-03-03]. Dostupné z: <https://klima.praha.eu/cs/cirkularni-ekonomika.html>
2. BARNES, Stuart J. a Jan MATTSSON, 2016. Understanding current and future issues in collaborative consumption: A four-stage Delphi study. *Technological Forecasting and Social Change* [online]. 104, 200–211 [vid. 2022-02-22]. ISSN 0040-1625. Dostupné z: doi:10.1016/j.techfore.2016.01.006
3. BELK, Russell, 2014. You are what you can access: Sharing and collaborative consumption online. *Journal of Business Research* [online]. 67, 1595–1600. Dostupné z: doi:10.1016/j.jbusres.2013.10.001
4. BYZNYS PRO SPOLEČNOST, 2014. Potraviny pomáhají. A konečně bez DPH – Národní potravinová sbírka. *Národní potravinová sbírka* [online]. [vid. 2022-02-24]. Dostupné z: <https://narodnipotravinovasbirka.cz/potraviny-pomahaji-a-konecne-bez-dph/>
5. BYZNYS PRO SPOLEČNOST, 2018. Manuál pro novelu zákona o potravinách. *Národní potravinová sbírka* [online]. [vid. 2022-02-23]. Dostupné z: <https://narodnipotravinovasbirka.cz/manual-pro-novelu-zakona-o-potravinach/>
6. ČESKÁ FEDERACE POTRAVINOVÝCH BANK, Z.S., 2022. Potravinové banky | Česká federace potravinových bank, z.s. *Potravinové banky* [online] [vid. 2022-03-11]. Dostupné z: <https://www.potravinovebanky.cz/>
7. ČESKÁ TELEVIZE, 2019. Mobilní aplikace ukazuje, kde si mohou lidé volně natrhat ovoce. *ČT24 - Nejdůvěryhodnější zpravodajský web v ČR - Česká televize* [online] [vid. 2022-03-07]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/2951741-mobilni-aplikace-ukazuje-kde-si-mohou-lide-volne-natrhat-ovoce-pouziva-ji-deset-tisic-lidi>
8. DAŇKOVÁ, Magdaléna, 2019. Lidé ročně vyhodí třetinu všech potravin, dva Brňané to chtějí změnit pomocí aplikace | Aktuálně.cz. *Aktuálně.cz* [online] [vid. 2022-03-09]. Dostupné z: <https://magazin.aktualne.cz/lide-rocne-vyhodit-tretinu-vsech-potravin-cesi-to-chteji-zmen/r~41026e22e80e11e8a7f60cc47ab5f122/>
9. DAVIES, Anna R., 2019. *Urban food sharing* [online]. B.m.: Edward Elgar Publishing [vid. 2022-02-05]. ISBN 978-1-78990-956-2. Dostupné z: doi:10.4337/9781789909562.00025
10. EFSA, [b.r.]. About us. *European Food Safety Authority* [online] [vid. 2022-02-24]. Dostupné z: <https://www.efsa.europa.eu/en/aboutefsa>
11. EVROPSKÁ KOMISE, 2017. *Pokyny EU k darování potravin* [online]. 2017. Dostupné z: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:52017XC1025\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:52017XC1025(01)&from=EN)
12. EVROPSKÁ KOMISE, 2019. Zelená dohoda pro Evropu. *Evropská komise - European Commission* [online] [vid. 2022-02-14]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal_cs
13. EVROPSKÁ KOMISE, 2020. *Farm to Fork Strategy*. 2020.
14. EVROPSKÁ KOMISE, [b.r.]. EU Platform on Food Losses and Food Waste. *Evropská komise* [online] [vid. 2022a-02-15]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/food/safety/food-waste/eu-actions-against-food-waste/eu-platform-food-losses-and-food-waste_cs

15. EVROPSKÁ KOMISE, [b.r.]. *Farm to Fork Strategy* [online] [vid. 2022b-02-14]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/food/horizontal-topics/farm-fork-strategy_cs
16. EVROPSKÁ KOMISE, [b.r.]. RASFF - food and feed safety alerts. *European Commission* [online] [vid. 2022c-02-23]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/food/safety/rasff-food-and-feed-safety-alerts_en
17. EVROPSKÝ INFORMAČNÍ PROJEKT, 2022. Evropský Green Deal a Česká republika. *Evropský informační projekt* [online] [vid. 2022-02-15]. Dostupné z: <https://euoinfoproject.eu/projekt/evropsky-geen-deal-a-ceska-republika/>
18. EVROPSKÝ PARLAMENT, 2018. *Oběhové hospodářství: definice, význam a přínos* [online] [vid. 2022-02-17]. Dostupné z: <https://www.europarl.europa.eu/news/cs/headlines/economy/20151201STO05603/obehove-hospodarstvi-definice-vyznam-a-prinos>
19. EVROPSKÝ PARLAMENT a RADA EU, 2002. *Nářízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 178/2002 ze dne 28. ledna 2002, kterým se stanoví obecné zásady a požadavky potravinového práva, zřizuje se Evropský úřad pro bezpečnost potravin a stanoví postupy týkající se bezpečnosti potravin* [online]. 2002. [vid. 2022-02-23]. Dostupné z: <http://data.europa.eu/eli/reg/2002/178/oj/ces>
20. EVROPSKÝ PARLAMENT a RADA EU, 2004. *Nářízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 852/2004 ze dne 29. dubna 2004 o hygieně potravin* [online]. 2004. [vid. 2022-02-23]. Dostupné z: <http://data.europa.eu/eli/reg/2004/852/oj/ces>
21. EVROPSKÝ ÚČETNÍ DVŮR, 2016. *Boj proti plýtvání potravinami: příležitost pro EU jak zlepšit účinné využívání zdrojů v potravinovém řetězci* [online]. 2016. Dostupné z: https://www.eca.europa.eu/Lists/ECADocuments/SR16_34/SR_FOOD_WASTE_CS.pdf
22. FALCONE, Pasquale Marcello a Enrica IMBERT, 2017. Bringing a Sharing Economy Approach into the Food Sector: The Potential of Food Sharing for Reducing Food Waste. In: *Food Waste Reduction and Valorisation: Sustainability Assessment and Policy Analysis* [online]. s. 197–214. ISBN 978-3-319-50087-4. Dostupné z: doi:10.1007/978-3-319-50088-1_10
23. FAO, 1997. *HAZARD ANALYSIS AND CRITICAL CONTROL POINT (HACCP) SYSTEM AND GUIDELINES FOR ITS APPLICATION* [online] [vid. 2022-02-23]. Dostupné z: <https://www.fao.org/3/y1579e/y1579e03.htm>
24. FAO, 2011. *Global food losses and food waste: extent, causes and prevention*. Rome: Food and Agriculture Organization of the United Nations. ISBN 978-92-5-107205-9.
25. FAO, 2022. Food Loss and Food Waste. *Food and Agriculture Organization of the United Nations* [online] [vid. 2022-02-06]. Dostupné z: <http://www.fao.org/food-loss-and-food-waste/en/>
26. FAO a WHO, 2022a. About Codex Alimentarius. *Codex Alimentarius International Food Standards* [online] [vid. 2022-02-23]. Dostupné z: <https://www.fao.org/fao-who-codexalimentarius/about-codex/pt/#c453333>
27. FAO a WHO, 2022b. Members. *Codex Alimentarius International Food Standards* [online] [vid. 2022-02-23]. Dostupné z: <https://www.fao.org/fao-who-codexalimentarius/about-codex/members/en/>
28. FLEISCHHANS, Richard a Jan FREIDINGEREM, 2019. Co je uhlíková stopa potravin? *Greenpeace Česká republika* [online] [vid. 2022-02-07]. Dostupné

- z: <https://www.greenpeace.org/czech/clanek/4490/co-je-uhlikova-stopa-potravin>
29. FOJTÍK, Ing. Jiří, 2014. Dokument: Jak uplatnit DPH při darování zboží do potravinových bank – Národní potravinová sbírka. *Národní potravinová sbírka* [online]. [vid. 2022-02-23]. Dostupné z: <https://narodnipotravinovasbirka.cz/dokument-jak-uplatnit-dph-pri-darovani-zbozi-do-potravinovych-bank/>
 30. FOOD NOT BOMBS, [b.r.]. Co to je Food Not Bombs. *Food Not Bombs* [online]. [vid. 2022-03-09]. Dostupné z: [//food-not-bombs.cz/](http://food-not-bombs.cz/)
 31. GRMELOVA, Nicole a Jan VAVREČKA, 2018. Measures to Combat Food Waste in the Czech Republic. *European Food and Feed Law Review* [online]. 13(1), 49–52 [vid. 2022-03-03]. ISSN 1862-2720. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/90021273>
 32. HEINRICHS, Harald, 2013. Sharing Economy: A Potential New Pathway to Sustainability. *GAIA - Ecological Perspectives for Science and Society* [online]. 22(4), 228–231 [vid. 2022-02-21]. ISSN 09405550. Dostupné z: <https://www.proquest.com/docview/1471962034/abstract/2F96D95B3084F7C/PQ/1>
 33. INSTITUT CÍRKULÁRNÍ EKONOMIKY, 2017. Oběhové hospodářství. *Zajímej.se* [online]. [vid. 2022-02-19]. Dostupné z: <https://zajimej.se/slovník-pojmu/obehove-hospodarstvi/>
 34. INTERNATIONAL INSTITUT FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT, 2020. World Population to Reach 9.9 Billion by 2050 | News | SDG Knowledge Hub | IISD. *IISD - SDG Knowledge Hub* [online] [vid. 2022-02-19]. Dostupné z: <https://sdg.iisd.org/news/world-population-to-reach-9-9-billion-by-2050/>
 35. JANOTOVÁ, Lucie, 2007. Uvolnění hygienických pravidel a co s tím. *Jidelny.cz - Informační portál hromadného stravování* [online] [vid. 2022-02-23]. Dostupné z: <https://www.jidelny.cz/show.aspx?id=570>
 36. JONÁŠOVÁ, Soňa, 2016. Základní principy cirkulární ekonomiky – Institut cirkulární ekonomiky. *Institut cirkulární ekonomiky* [online]. [vid. 2022-02-19]. Dostupné z: <https://incien.org/zakladni-principy-cirkularni-ekonomiky/>
 37. KAPLAN, Hillard a Michael GURVEN, 2005. The Natural History of Human Food Sharing and Cooperation: A Review and a New Multi-Individual Approach to the Negotiation of Norms. *Moral sentiments and material interests: the foundations of cooperation in economic life*.
 38. KAPLAN, Hillard, Eric SCHNITER, Vernon SMITH a Bart WILSON, 2012. Risk and the Evolution of Human Exchange. *Proceedings. Biological sciences / The Royal Society* [online]. 279, 2930–5. Dostupné z: doi:10.1098/rspb.2011.2614
 39. KHS, 2020. O nás. *Krajská hygienická stanice Pardubického kraje* [online] [vid. 2022-02-24]. Dostupné z: <https://www.khspce.cz/o-nas/>
 40. KOMÍNKOVÁ, Magda, 2018. EFSA - co je to? *AGRI ČR+* [online] [vid. 2022-02-23]. Dostupné z: <http://www.agricrplus.cz/efsa-co-je>
 41. KÓSA, Vojtěch, 2011. Co je to B2B a B2C? *TRIAD Blog* [online]. [vid. 2022-02-19]. Dostupné z: <https://blog.triad.cz/marketingovy-slovník/b2b-a-b2c/>
 42. KUBÍČKOVÁ, Lea, 2021. Plýtvání potravinami v českých domácnostech [online]. 11(4), 28–29. ISSN 1804-7149. Dostupné z: <https://www.statistikaamy.cz/wp-content/uploads/2021/04/18042104.pdf>
 43. MAKOV, Tamar, Alon SHEPON, Jonathan KRONES, Clare GUPTA a Marian CHERTOW, 2020. Social and environmental analysis of food waste abatement via the peer-to-peer sharing economy. *Nature Communications* [online]. 11(1),

- 1156 [vid. 2022-02-19]. ISSN 2041-1723. Dostupné z: doi:10.1038/s41467-020-14899-5
44. MAREK, David, Václav FRANČE, Petr NĚMEC, Edita BOLKOVÁ, Kateřina NOVOTNÁ a Kateřina KRCHNIVÁ, 2017. *Sdílená ekonomika - Bohatství bez vlastnictví* [online]. 2017. B.m.: Deloitte. Dostupné z: <https://www2.deloitte.com/cz/cs/pages/deloitte-analytics/articles/sdilena-ekonomika-studie.html>
 45. MENU PRO ZMĚNU, 2022. *Plýtvání potravinami* [online] [vid. 2022-02-07]. Dostupné z: <https://www.eatresponsibly.eu/cs/foodwaste/3/>
 46. MIKOŠKA, Pavel, 2017. Přípravenost obchodních řetězců a představení metodiky SOCR ČR. In: [online]. B.m. Dostupné z: <https://www.tretiruka.cz/media-a-odpady/predchazeni-vzniku-odpadu/konference-pvo-2017/>
 47. MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ, 2010. Věstník Ministerstva zemědělství ČR 2/2010, září 2010 (Ministerstvo zemědělství, eAGRI). *eAGRI* [online] [vid. 2022-02-23]. Dostupné z: https://eagri.cz/public/web/mze/ministerstvo-zemedelstvi/legislativa/vestniky-mze/_obsah_cz_mze_ministerstvo-zemedelstvi_legislativa_vestniky-mze_vestnik-mze-2010-2.html
 48. MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ, 2018. *Příručka pro provozovatele potravinářských podniků - k základním předpisům potravinového práva EU* [online]. Praha: Ministerstvo zemědělství. ISBN 978-80-7434-418-3. Dostupné z: https://www.bezpecnostpotravin.cz/UserFiles/publikace/2018_Prirucka_potr.%20pravo%20EU.pdf
 49. MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ, 2019. *Seznam oprávněných příjemců darovaných potravin* [online]. 2019. Dostupné z: https://eagri.cz/public/web/file/649689/Aktualizovany__seznam_opravnenych_prijemcu_darovanych_potravin_23_5_2019.pdf
 50. MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ, 2020. *Evropská komise – DG SANTE (Generální ředitelství pro zdraví a bezpečnost potravin)* [online] [vid. 2022-02-12]. Dostupné z: <https://eagri.cz/public/web/mze/ministerstvo-zemedelstvi/zahranicni-vztahy/cr-a-evropska-unie/kontrolni-auditni-mise-eu/dg-sanco-1.html>
 51. MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ, 2021a. Právní předpisy ČR – základní informace. *Informační Centrum Bezpečnosti Potravin* [online] [vid. 2022-02-23]. Dostupné z: <https://www.bezpecnostpotravin.cz/kategorie/pravni-predpisy-cr-zakladni-informace.aspx>
 52. MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ, 2021b. Systém rychlého varování pro potraviny a krmiva (RASFF). *Informační Centrum Bezpečnosti Potravin* [online] [vid. 2022-02-23]. Dostupné z: [https://www.bezpecnostpotravin.cz/stranka/system-rychleho-varovani-pro-potravinu-a-krmiva-\(rasff\).aspx](https://www.bezpecnostpotravin.cz/stranka/system-rychleho-varovani-pro-potravinu-a-krmiva-(rasff).aspx)
 53. MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ, 2022a. Codex Alimentarius. *eAGRI* [online] [vid. 2022-02-23]. Dostupné z: <https://eagri.cz/public/web/mze/potravinu/codex-alimentarius/>
 54. MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ, 2022b. HACCP. *eAGRI* [online] [vid. 2022-02-23]. Dostupné z: <https://eagri.cz/public/web/mze/potravinu/hygiena-potravin-a-haacp/haccp/>
 55. MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ, 2022c. Zákon č. 110/1997 Sb., o potravinách a tabákových výrobcích a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů. *eAGRI* [online] [vid. 2022-02-24]. Dostupné

- z: https://eagri.cz/public/web/mze/legislativa/pravni-predpisy-mze/tematicky-prehled/Legislativa-MZe_uplna-zneni_zakon-1997-110-viceoblasti.html
56. MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ, 2022d. Zákon č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví a o změně některých souvisejících zákonů (eAGRI). *eAGRI* [online] [vid. 2022-02-24]. Dostupné z: https://eagri.cz/public/web/mze/legislativa/ostatni/Legislativa-ostatni_uplna-zneni_zakon-2000-258-verejne-zdravi.html
57. MINISTERSTVO ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ, 2018. *Implementace Agendy 2030 pro udržitelný rozvoj (Cílů udržitelného rozvoje) v České republice* [online]. 2018. Dostupné z: [https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/agenda_2030/\\$FILE/OUR_ImplementaceAgendy2030_20190121.pdf](https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/agenda_2030/$FILE/OUR_ImplementaceAgendy2030_20190121.pdf)
58. MORONE, Piergiuseppe, Pasquale Marcello FALCONE, Enrica IMBERT a Andrea MORONE, 2018. Does food sharing lead to food waste reduction? An experimental analysis to assess challenges and opportunities of a new consumption model. *Journal of Cleaner Production* [online]. 185, 749–760 [vid. 2022-02-26]. ISSN 0959-6526. Dostupné z: [doi:10.1016/j.jclepro.2018.01.208](https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2018.01.208)
59. MŽP a GREEN SOLUTION S.R.O., 2017. *Průvodce předcházení vzniku odpadů z potravin v soukromém sektoru, pohostinství a stravování* [online]. B.m.: Ministerstvo životního prostředí. ISBN 978-80-7212-612-5. Dostupné z: [https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/program_predchazeni_vzniku_odpadu/\\$FILE/OODP-pruvodce_gastro-20170201.pdf](https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/program_predchazeni_vzniku_odpadu/$FILE/OODP-pruvodce_gastro-20170201.pdf)
60. NA OVOCE, 2022. Na ovoce. *Na ovoce* [online] [vid. 2022-03-07]. Dostupné z: <https://www.na-ovoce.cz/>
61. NESNĚZENO, [b.r.]. Nesnězeno – Bojujte s námi proti plýtvání jídlem. *Nesnězeno* [online] [vid. 2022-03-09]. Dostupné z: <https://nesnezeno.cz/#about>
62. NIELSEN ADMOSPHERE, 2019. Sdílená ekonomika v Česku: Pětina internetových uživatelů už s ní má zkušenosti a třetina ji plánuje využít. *Nielsen Admosphere* [online] [vid. 2022-02-24]. Dostupné z: <https://www.nielsen-admosphere.cz/news/sdilena-ekonomika-v-cesku-petina-internetovych-uzivatelu-uz-s-ni-ma-zkusenosti-a-tretina-ji-planuje-vyuzit>
63. OECD, 2018. Raw materials use to double by 2060 with severe environmental consequences - OECD. *OECD - Better Policies For Better Lives* [online] [vid. 2022-02-19]. Dostupné z: <https://www.oecd.org/environment/raw-materials-use-to-double-by-2060-with-severe-environmental-consequences.htm>
64. ORGANISATION DES NATIONS UNIES POUR L'ALIMENTATION ET L'AGRICULTURE, ed., 2013. *Food wastage footprint: impacts on natural resources summary report*. Rome: FAO. ISBN 978-92-5-107752-8.
65. PEČEMPECEN, 2022. *Kvásková mapa - Pečem pecen* [online] [vid. 2022-03-08]. Dostupné z: <https://www.pecempecen.cz/>
66. PRAŽSKÝ INOVAČNÍ INSTITUT, 2022. Cirkulární ekonomika Prahy. *Pražský inovační institut* [online] [vid. 2022-03-03]. Dostupné z: https://www.prazskyinovacniinstitut.cz/projekty/cirkularni_ekonomika
67. PŘEDSEDNICTVÍ RADY EVROPSKÉ UNIE, 2018. *Food losses and food waste: assessment of progress made on the implementation of June 2016 Council conclusions* [online]. 2018. B.m.: Rada Evropské unie. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/media/34583/food-losses-food-waste-en.pdf>
68. PŘESPLOT, 2019. PřesPlot vyrostlo s láskou. *PřesPlot* [online] [vid. 2022-03-07]. Dostupné z: <https://www.presplot.cz/>

69. RÁŽOVÁ, Petra, 2017. *PLÝTVÁNÍ POTRAVINAMI A ZTRÁTY POTRAVIN V GLOBÁLNÍM KONTEXTU: PŘÍPADOVÁ STUDIE TESCO* [online]. B.m. Univerzita Palackého v Olomouci. Dostupné z: <https://theses.cz/id/asmu03/21574262>
70. RÝPAROVÁ, Alena, 2021b. Digitální sdílení jídla: motivace a praxe sdílení v Česku. *Geografie* [online]. 126(3), 263–287 [vid. 2022-02-23]. ISSN 1212-0014, 2571-421X. Dostupné z: doi:10.37040/geografie2021126030263
71. SDRUŽENÍ ČESKÝCH SPOTŘEBITELŮ, 2021. *Udržitelná spotřeba při nákupu potravin* [online]. 2021. Dostupné z: https://www.konzument.cz/users/files/06-projekty/rada-kvality/Udrzitelna-spotreba-potravin_studie_RKCR.pdf
72. SOUSEDOVA ZAHRAĐA, 2020. Tržiště s ovocem a zeleninou. *SousedovaZahrada* [online] [vid. 2022-03-08]. Dostupné z: <https://www.sousedovazahrada.cz/>
73. STÁTNÍ ZEMĚDĚLSKÁ A POTRAVINÁŘSKÁ INSPEKCE, 2019. *Systém rychlého varování pro potraviny a krmiva RASFF* [online] [vid. 2022-02-23]. Dostupné z: <https://www.szpi.gov.cz/clanek/system-rychleho-varovani-pro-potraviny-a-krmiva-rasff.aspx>
74. ŠTĚPÁNEK, Ing Martin, 2021. Plýtvání potravinami a jeho možné omezení z pohledu Ministerstva zemědělství. In: [online]. B.m. Dostupné z: https://admin.socr.cz/wp-content/uploads/2021/11/MZe_Prezentace-potravinovy-odpad-6_12_2021final.pdf
75. UNEP, 2011. *PAVING THE WAY FOR SUSTAINABLE CONSUMPTION AND PRODUCTION - THE MARRAKECH PROCESS PROGRESS REPORT* [online]. 2011. B.m.: UNEP. Dostupné z: <https://wedocs.unep.org/handle/20.500.11822/33113>
76. UNITED NATIONS ENVIRONMENT PROGRAMME, 2021. *Food Waste Index Report 2021* [online] [vid. 2022-02-05]. Dostupné z: <https://www.fao.org/platform-food-loss-waste/resources/detail/en/c/1378978/>
77. UNITED NATIONS, United, 2019. Food Loss and Waste Reduction. *United Nations* [online]. B.m.: United Nations [vid. 2022-02-08]. Dostupné z: <https://www.un.org/en/observances/end-food-waste-day>
78. VEJDEĽKOVÁ, Eva, 2019. Aplikace Nesněženo zachraňuje jídlo - Novinky.cz. *Novinky.cz* [online] [vid. 2022-03-09]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/zena/styl/clanek/aplikace-nesnezeno-zachranuje-jidlo-40285630>
79. VLKOVÁ, Bc. Lucie, 2017. *NEBUĐ PLYTVÁK – INTERVENČNÍ PROJEKT* [online]. B.m. Masarykova univerzita. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/o0zgn/NEBUD_PLYTVAK_-_INTERVENCNI_PROJEKT.pdf
80. WORLD BANK, 2022. Solid Waste Management. *World Bank* [online] [vid. 2022-02-19]. Dostupné z: <https://www.worldbank.org/en/topic/urbandevelopment/brief/solid-waste-management>
81. Z VAŠÍ ZAHRAĐKY, 2018. Nejlepší jídlo je ze zahrádky, ne z kamionu. *Z vaší zahrádky* [online] [vid. 2022-03-08]. Dostupné z: <https://www.zvasizahradky.cz/Search#>
82. ZACHRAŇ JÍDLO, 2020. Darování jídla šetří klima. *Zachraň jídlo* [online]. [vid. 2022-03-10]. Dostupné z: <https://zachranjidlo.cz/darovani-jidla-setri-klima/>
83. ZACHRAŇ JÍDLO, 2021. Oběd v nouzi. *Zachraň jídlo* [online]. [vid. 2022-03-

- 10]. Dostupné z: <https://zachranjidlo.cz/obed-v-nouzi/>
84. ZACHRAŇ JÍDLO, 2022a. *Darování hotových pokrmů - Analýza současného stavu a příklady dobré praxe* [online]. 2022. B.m.: Zachraň jídlo. Dostupné z: https://zachranjidlo.cz/wp-content/uploads/Analyza-dobre-praxe_v2.pdf
85. ZACHRAŇ JÍDLO, 2022b. Darování jídla šetří klima. *Zachraň jídlo* [online]. [vid. 2022-02-20]. Dostupné z: <https://zachranjidlo.cz/darovani-jidla-setri-klima/>
86. ZACHRAŇ JÍDLO, 2022c. *Jak darovat hotové pokrmy? Praktická příručka pro dárce a příjemce* [online]. 2022. B.m.: Zachraň jídlo. Dostupné z: https://zachranjidlo.cz/wp-content/uploads/Jak-darovat-hotove-pokrmy_FINAL_SCREEN-1.pdf
87. ZIMMEROVÁ, Wendy, 2021. V Česku chybí systémová pomoc od státu, říká ředitelka iniciativy zabývající se plýtváním jídlem Anna Strejcová | Společnost | Zprávy | Jihlavská Drbna - zprávy z Jihlavy a Vysočiny. *Jihlavská drbna* [online]. [vid. 2022-03-10]. Dostupné z: <https://jihlavska.drbna.cz/zpravy/spolecnost/15382-v-cesku-chybi-systemova-pomoc-od-statu-rika-reditelka-iniciativy-zabyvajici-se-plytvanim-jidlem-anna-strejcova.html>